pris: 50 kr.

Foreningen Danmark-Letland

nr. 3 august 2017 25. årgang ISSN 1901-5720

Jubilæumsnummer 25 år

Indhold

Kaspars Ozoliņš lykønskning 4
Ambassadør Kaspars Ozoliņš
Hilsen fra Gints Jegermanis 7
Forhenværende ambassadør i Danmark Gints Jegermanis
Foreningen Danmark-Letland – de første år 9
Lisbet Dyrehøj, Anne Fraxinus, Dora Bentsen
Hvordan går det så i Letland nu? 14
Ambassadør Hans Brask
Letlands præsident på besøg 18
Pressemeddelelse fra Den lettiske Ambassade.
Mit liv med og uden Danmark 22
Sniedze Eglite
På studietur til Riga 27
Lærer Steen Balle
Forsvarssamarbejdet mellem Danmark og Letland 32
Kristian Pihl Lorentzen
Rite Højskole historisk 39
Niels Bendix Knudsen
Kommuner efter dansk model 42
Holger Pyndt
Kirkenat i Letland 50
Lis Nielsen
Letland – dansk erhvervssucces 53
Peter Fjerring
Skolesystemets udvikling 58
Signe Neimane,
Dansk pensionist i Letland 62
Winni Østergård Nielsen interviewer Bent Gammelgaard
Venskabsforbindelsen med kirken i Kandava 66
Jørgen Lauterbach
25 års venskab 73
Ole Petersen.
Arijas Adamas beretning om sit liv 88
Sniedze Eglite

Letland og flygtninge 93
Erik Dam
Bestyrelsen 100
Foreningen.... 101
Nyttige adresser 102
KALENDER for 2017 103

Dora Bentsen

Lisbet Dyrehøj

Anne Fraxinus

Foreningen Danmark-letland har 25 års Jubilæum
Jubilæumsnummeret er delvist sponsoreret af den tidligere formand Lisbeth Dyrehøj, som for 25 år siden var med til at starte foreningen Danmark-Letland. Tak for det!

Mange væsentlige bidrag til fortællingen om Letland og Danmark findes i 10 års og 20 års jubilæumsskrifterne. En detaljeret beskrivelse af Danmarks rolle i genskabelsen af Letlands uafhængighed er givet af den lettiske politolog Didzis Klavins, Ph.D., for den Danske Ambassade i Letland, 2016, som omtalt i blad nr. 3, september 2016. Disse skrifter findes alle på foreningens hjemmeside.

Forsidefoto:
Letlands præsident Raimonds Vējonis på besøg i Danmark
Fotograf Toms Kalniņš, Office of the President of the Republic of Latvia

Kaspars Ozoliņš lykønskning

Ambassadør Kaspars Ozoliņš ord til Foreningen Danmark-Letland i anledning af de 25 år

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF LATVIA
IN THE KINGDOM OF DENMARK

Kære medlemmer af Foreningen Danmark-Letland
Jeg er meget glad og beæret over at kunne lykønske Foreningen Danmark-Letland med dens 25 år. For en forening er 25 år en relativ kort periode, men i et menneskes liv er 25 år en ganske lang tidsperiode, hvor man kigger tilbage og summerer tidligere præstationer op.
I den henseende kan medlemmerne af Foreningen se tilbage med stor tilfredshed på alle de bestræbelser og den energi som de har lagt i at hjælpe letterne med at ”vende tilbage til Europa”

Mange af jer har været med fra Foreningens start. I har næsten fra dag ét været øjenvidner og faktisk direkte deltagere i mit lands, Letlands, befrielse, frigørelse, vækst og velstand. I havde kontakt og fortrolighed til almindelige lettiske folk i og uden for den lettiske hovedstad. I modsætning til de fleste udenlandske hjælpeorganisationer, der kom og hjalp vores institutioner overvejende i Riga, gik I ned i alle de forskellige dele af Letland og lavede kontakter til de lokale kommuner, sogne, individuelle hospitaler, landmænd, ikke-statslige organisationer, skoler og almindelige mennesker overalt i mit land.
Foreningen har været meget god til at nå ud og tale direkte til folket i stedet for kun at tale med politikere og beslutningstagere på kontorer i vores hovedstad.
Desuden har Foreningen siden starten også været meget samarbejdsvillig og støttende for herboende letter i Danmark. Ud fra det jeg har set, under min mandatperiode, har det kun været meget passende, at den Lettiske Nationale Komité i Danmark - den lettiske flygtningeorganisation - overleverede deres lettiske fane til Foreningen Danmark-Letland. Foreningen blev således symbolsk en ny fanebærer i den nye æra af forholdet mellem vore lande og mennesker. Selv i det sidste årti, hvor en ny generation af letter har påbegyndt deres sociale og kulturelle liv, er Foreningen der altid, for at støtte, lette og deltage i det lettiske samfunds aktiviteter i Danmark.
Mange af mine forgængere har haft lejlighed og fornøjelse af at samarbejde med Foreningen i løbet af disse 25 år. Jeg er sikker på, at de har haft samme fornøjelse af at arbejde sammen med jer, som jeg har haft under min udstationering i Danmark. Desuden er jeg lige så overbevist om, at mine efterfølgere altid vil holde døren til den lettiske ambassade åben for medlemmerne, vores mest pålidelige og hengivne venner - Foreningen Danmark-Letland.
Ambassaden og mine landsmænd i Danmark og i Letland vil fortsat have brug for jeres venskab, rådgivning, støtte og interesse også i fremtiden.

Ambassadør Kaspars Ozoliņš med frue og Præsident Raimonds Vējonis. Foto: Dora Bentsen

Her i august fejrer vi sammen jeres 25 års aktive foreningsarbejde, men næste år vil vi invitere jer til sammen med os at fejre de første hundrede år som lettisk selvstændig stat. 100 år er historisk set en meget, meget kort tidsperiode. Vi, letter, har været yderst heldige at vinde vores uafhængighed og vores egen nationale stat i løbet af det turbulente 20. århundrede. Vi bliver nødt til at stole på visdom fra en årtusind gammel dansk stat og danskerne, og arbejde sammen om at fremme vores to befolkningers sikkerhed og velstand.
Vi er selv stolte af, hvad der er opnået sammen med jer, og I fortjener i høj grad også at være stolte over jer selv. Mange tak fordi I har været ved vores side i de sidste 25 år!

Ambassadør Kaspars Ozoliņš
oversat af LN

Hilsen fra Gints Jegermanis

Forhenværende ambassadør i Danmark Gints Jegermanis

Kære Foreningen Danmark – Letland

Having been recently approached by Anda Dyrlund-Parbst, who asked if I would want to write to you on the occasion of your 25th anniversary, I was very pleased to learn that you still remember me and our time together in Denmark. I vividly recall how we celebrated the 20th anniversary and shared a very big cake at the Embassy in Copenhagen just 5 years ago.

Kong Gustav af Sverige holder afskedsaudiens for Gints Jegermanis 6. juni 2017. Foto: H. Garløv Kungahuset.se

Your relentless dedication and sincere interest about Latvia throughout these years, your contacts with and continuous support to ordinary people, local communities, churches, schools and municipalities in different parts of Latvia is filled with admirable kindness and is highly appreciated. I

wish to thank you for all your work, efforts and positive energy and let you know that as an ordinary citizen of Latvia. I am deeply touched by your long-lasting friendship. I have enjoyed many memorable moments working with you and celebrating Latvia's national day together.

In my four years in Sweden I have encountered many friendly people and experienced similar kindness. Being strong believer in a more developed and growing Nordic-Baltic co-operation I would also dare to hope that your organization will continue to find ways how to keep and develop day to day contacts among people, municipalities, schools, research, business and cultural organizations in the region. The more developed web of individual contacts and shared experiences would exist the better and stronger societies we shall have. Our countries will most likely have to live with the recent (?) geopolitical and security difficulties for many decades, therefore, it is our common duty and obligation of each generation to contribute in strengthening democratic institutions, seeing and understanding things as they are, practicing openness and standing for our shared principles and values. Your contribution and role is important and must be continued in a renewed and creative way.

Let's hope that your road to the 30th anniversary will be full of joy and energy. I am sure your friends in Latvia are always delighted to meet and co-operate with you. I wish that you in your work are as delighted as they are and you feel rewarded by these contacts and friendship.

Med venlig hilsen, Gints

Gints Jegermanis
Letlands ambassadør Sweden

Latvia 100

Latvia UN Human Rights Council 2015-2017

www.100lv.lv

Foreningen Danmark-Letland – de første år

FDL 25 år – august 2017

Gengivelse af indslag ved generalforsamlingen 4.4 2017
Foreningen blev stiftet den 6. august 1992 i det kommunale medborgerhus i Norgesgade på Amager. Stiftelsen foregik efter reglerne med avertering i avisen. Der var 11 personer fremmødt, en via avisen, to fra lærerudveksling med Letland og resten via Foreningen NORDENs Københavnsafdeling. Der blev fastsat vedtægter og foretaget valg af bestyrelse – og så var foreningen dannet. Formand blev Lisbet Dyrehøj, og som kasserer og sekretær blev Anne Fraxinus valgt. Det lyder jo enkelt. Men der var selvfølgelig gået en masse forud. Sidst i 80'erne var den eksisterende verdensorden blevet ændret med Sovjetunionens manglende stabilitet. Der var

Forsvarets transportskib Slejpner

voldsom uro i en række republikker, og også de baltiske lande var – efter at være gået næsten i glemselen i Vesten – ved at dukke frem. ”Den syngende revolution” tog fart og førte – i en yderst anspændt atmosfære – frem til Letlands selvstændighed 21. august 1991. Vi følte historiens vingesus!

Nogle hovedpunkter, set fra dansk side, i udviklingen:
De oprindelige baltiske flag hejses i Estland, Letland og Litauen 1988-89.
Menneskekæden, 600 km lang, 23 august 1989, iværksat med ringen af kirkeklokker i Riga ved arbejdstids ophør.
Baltisk Informationskontor åbnet i København december 1989, J. Ritenis repræsenterede Letland.
Den danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen tog en række initiativer i Danmark og i internationale fora for at vække sympati for de baltiske landes uafhængighed.
De ensidige selvstændighedserklæringer, foråret 1990.
Det Danske Kulturinstitut i Riga ledet af Rikke Helms, åbnet sommeren 1990 for midler indsamlet gennem Politiken på initiativ af H. Pundik.
Demokratifonden, danske statslige midler, igangsat september 1990.
Tilbageslaget januar 1991, sovjetiske elitestyrker Omon’s angreb mod Parlamentet i Riga og TV-tårnet i Vilnius, 19 dræbte. Ruslands nye præsident, Boris Jeltsin, tog samme uge til Estland og anerkendte i princippet de tre baltiske landes selvstændighed.
Den endelige selvstændighed for de baltiske lande 19-21. august 1991 i forbindelse med Sovjetunionens opløsning.
Den danske genoptagelse af diplomatiske forbindelser med de baltiske lande 26. august 1991 med udsendelse af Otto Borch, ”Ambassador in special mission”.

Mangfoldige initiativer og aktiviteter fra dansk side så dagens lys fra omkring 1989 til støtte for genopbygningen af de tre baltiske lande. Foreninger, højskoler, efterskoler, kirker, kor, kommuner, landbrug og mange flere – der var stor entusiasme for at etablere kontakter og gennemføre

aktiviteter og projekter. Mange kontakter eksisterer stadigvæk, og eksempelvis skal nævnes Rite Højskole, der ledet og drevet af Lis Nielsen og Niels Bendix Knudsen nu har 23 år på bagen.
Foreningen NORDENs Københavnsafdeling arrangerede sin første rejse til Leningrad-Riga-Tallin juli 1989, på formand Erik Munch's initiativ. Blandt deltagerne var Dora Bentsen – og ikke at forglemme – Jes Dahl. En hovedperson i kontakten med Letland var professor og forfatter Ingrida Sokolova, som besøgte os i Danmark i foråret 1990, og som har trukket i mange tråde i tidens løb.
Lisbet besøgte på egen hånd Letland i sommeren 1990 med Fremad Rejser, og i efteråret 1990 kom den første gruppe lærere fra Riga på udvekslingsbesøg. Her blev Lisbet en aktiv deltager fra dansk side, og Lisbet forestod endnu et lærerudvekslingsbesøg, nu med demokratifondsmidler, i maj 1992.

Efterhånden voksede aktiviteterne i Foreningen NORDEN hen over Østersøen så stærkt, at det blev hensigtsmæssigt at danne en selvstændig forening for Letlandsaktiviteterne,

Hospitalssenge på dækket af Sleipner

Ved kajen i Riga

som nævnt ovenfor. Lisbet tog straks efter til Letland i forretningsøjemed, og samtidig kom der fuld gang i aktiviteter, medlemshvervning og medlemsblad. I april 1993 var der 35 medlemskaber, ved årets udgang 90! Bladet blev klippet og klistret og derefter fotokopieret hos venner og bekendte. De røde farver på flagene blev påført i hånden med spritpen!
Noget af det første, der kom i gang, var:
Vitaminpiller til et børnehospital i Letland (sponsoreret af Skandinavisk Tobak)
Salg af kort og bøger vedr. Letland (hjemtaget af medlemmer, kunne ellers ikke købes i Danmark)
Transport af nødhjælp (omkring 20 store containere er blevet pakket og afsendt, to gange har vi fyldt forsvarets transportskib Slejpner), så længe der bl.a. kunne skaffes finansiering.
Støtte til demokratisering og modernisering af tysklæreres efteruddannelse ledet og gennemført af Kirsten Gjaldbæk.
Indsamling og kæmpe-arrangement i Tivolis Koncertsal til støtte for Riga-balletten.
Og så er det ellers gået derudaf i 25 år!

Fra at være initiativtager har foreningen i høj grad udviklet sig til at være en slags paraplyorganisation for de mange selvstændige aktiviteter, som medlemmerne hver især står for, og hvor foreningen kan være basis for gensidig orientering og støtte. Der kunne skrives en tyk bog om alle de mange initiativer, der er taget, og alle de personer, der har engageret sig med stor energi, og faktisk udgav foreningen i 2002 – i anledning af 10-års jubilæet – en 100-siders publikation herom.
Skal vi udtrykke vores hedeste ønsker for fremtidens samarbejde med Letland, bliver det nok:
Lisbet: at bidrage til at modvirke ”fake news”,
Anne: et baltisk hus,
Dora: at udbygge og vedligeholde de personlige kontakter.

Tekst og foto i fællesskab:
Lisbet Dyrehøj, Anne Fraxinus, Dora Bentsen

.. og de seneste år

Foreningen Danmark-Letland (repræsenteret dengang af Dora Bentsen og Kirsten Gjaldbæk) var i 2000 med til at starte den organisation, der skulle blive til Østersø-NGO-Netværket, som arbejder for udviklingen af civilsamfund og demokrati i denne region. Vi sørgede for, at der fra start af var lettiske deltagere med i det internationale netværk. Vi har lige siden været aktive både i den internationale del af netværket med dens årlige Østersø-NGO-Forum, og i den danske afdeling, der arrangerer forskellige møder om relevante regionale emner, hvor vores medlemmer bliver indbudt. Dette arbejde har givet foreningen og dens medlemmer en større berøringsflade med andre organisationer, der også interesserer sig for Baltikum, vore medlemmer er blevet inviteret til arrangementer, og vi har kunnet indbringe vores viden om lettiske forhold.

Nuværende og mangeårig formand Kirsten Gjaldbæk

Hvordan går det så i Letland nu?

Ambassadør Hans Brask

Den danske ambassadør i Letland, har sendt et svar:

Hans Brask og hustru giver akkreditiver til præsident R. Vējonis. Fotograf Toms Kalniņš, Office of the President of the Republic of Latvia

Svaret på dette spørgsmål afhænger af øjnene, der ser. Nogle er nærsynede - optaget af den aktuelle og konkrete politiske debat, mens andre er langsynede og har særlig blik for de historiske konturer. Personligt er jeg nået den alder, hvor jeg både er nær- og langsynet. Jeg vil med glidende overgang i brillerne forsøge at besvare spørgsmålet. Men konklusionen er – det går godt, men det kan sikkert blive endnu bedre.
Det er vel en konklusion, som kunne passe til mange lande, hvilket viser, at Letland på kort tid er blevet et normalt europæisk demokrati.
Siden den genvundne selvstændighed i 1991 har Letland været et velfungerende parlamentarisk demokrati. Vel har lettisk politik været præget af mange og skiftende regeringer og et stort antal partier, som alle har været domineret af en

centrum-højre politik. Centrum-venstrepartier begynder at vise sig i disse år, da der er en vælgerbase, der synes, at goderne ikke er fordelt ligeligt. Partiet Harmony, som primært repræsenterer de russisktalende med Riga-borgmesteren i spidsen, har slået sig ind på en sådan kurs. Noget opportunistiske mener modstanderne, men indkomstfordelingen i befolkningen er blandt de skæveste i EU. Det afspejler sig bl.a. i store geografiske forskelle, hvor Riga-regionen og de få andre større byer er betydeligt mere velstillede end landdistrikterne.

Generelt er partisystemet ikke kendetegnet ved et stærkt ideologisk udgangspunkt eller stærke traditioner, sådan som man kender det fra Danmark. Partierne har ofte eksisteret i en kort årrække og har været domineret af nogle store lederskikkelser, som har haft en forholdsvis kort politisk levetid. Det har bidraget til et ustabilt politisk landskab, men i de senere år har regeringerne holdt i længere tid. Man så bl.a. en usædvanlig stabilitet i forhold til andre europæiske lande, da sparekniven måtte skære dybt i kriseårene 2008-2010. Premierminister Dombrovskis blev genvalgt og lykkedes med at få Letland hurtigt ud af krisen. I dag sidder premierminister Maris Kucinskis fra partiet De Grønne og Landmændene på magten. Det har han gjort i et år, og han vil givetvis kunne fortsætte, indtil der skal afholdes nyvalg i efteråret 2018, hvis den nuværende trepartikoalition altså kan holde sammen.

Den sovjetiske fortid og problemerne med korruption har nok resulteret i en lav tillid til det offentlige system og det politiske system generelt. Men også dette kendetegn er Letland ikke ene om i disse år. I Letland ser man dog ikke stærke populistiske protestbevægelser på højrefløjen som i andre europæiske lande. Der er et udbredt ønske om at se mere mod Nord og de nordiske lande for inspiration end mod Østeuropa.

Letland har haft svært ved at komme korruption og sort økonomi til livs. De utålmodige vil sige, at det går for langsomt, og at fremskridtene burde være på niveau med Est-

Hans Brask på cykeltur med finansminister Kristian Jensen i Riga

lands og Litauens. Der blev taget en række initiativer til at bekæmpe korruption i forbindelse med Letlands optagelse i OECD for et år siden. Medlemsskabet blandt de mest udviklede økonomier var en stor sejr og et tegn på, at det går stille og roligt i den rigtige retning med økonomien.

Efter en årrække med flotte økonomiske resultater blev Letlands økonomi ramt hårdt i 2008, hvilket betød, at man måtte bede om en økonomisk hjælpepakke fra EU, Verdensbanken og en række bilaterale långiver. Det var hårde tider, og mange letter forlod landet – helt op mod 200.000 – for at søge arbejde i bl.a. Storbritannien, Irland, Tyskland og de nordiske lande. I lyset af denne udvandring var det desto mere imponerende, at økonomien hurtigt kom på rette køl. Vækstprognoserne spår over 3 % i de kommende år. Arbejdsløsheden er faldet til omkring 8 % på landsplan, hvilket fortsat er meget højt, men det dækker igen over store regionale forskelle. I Riga er niveauet på omkring 5 %, og her efterspørges allerede arbejdskraft inden for flere faggrupper. I Daugavpils mod øst er arbejdsløsheden fortsat meget høj – over 15 %.

Reformpolitikken i kriseårene gik hårdt udover sundhedssektoren og det sociale område, som oplevede store nedskæringer. Den aktuelle reformproces på disse to områder forsøger at rette op på kriseårene – det går langsomt fremad. Dertil kommer reformer inden for skatte- og uddannelses-

områderne, der skal medvirke til fortsat at skabe fremgang og konkurrenceevne. EU-strukturfonde bidrager ligeledes til at modernisere økonomien og infrastrukturen, bl.a. inden for transport (Rail Baltica) og energi. De danske investeringer i Letland er igen på vej op efter kriseårene. I det hele taget bliver Letland mere og mere integreret med sine baltiske naboer og med EU-landene generelt. Der er behov for at finde nye markeder og alternativ infrastruktur, da forholdet til Rusland er problematisk, ikke mindst pga. sanktionerne. Siden Ruslands militære aktiviteter i Ukraine har forsvars- og sikkerhedspolitik konstant stået højt på den politiske dagsorden i Letland. Regeringen har besluttet at øge forsvarsbudgettet markant, således at man i 2018 lever op til NATO's målsætning om at allokere 2 % af BNP til forsvarsbudgettet. NATO har desuden besluttet at udstationere tropper på rotationsbasis til de baltiske lande og Polen for at signalere til Rusland, at man står sammen, og at man lægger vægt bag sine ord om at sikre freden. NATO-tropperne anført af Canada ankommer i løbet af sommeren 2017 til Letland. Danmark er ligeledes aktiv og sender soldater til Estland i 2018, samtidig med at man igen vil patruljere over baltisk luftrum. Det dansk-lettiske militære samarbejde er tæt, og man samarbejder bl.a. på fælles militærtræningsindsatser i Irak.

Ikke alle letter er lige begejstrede for denne udvikling. 38% af befolkningen har russisk som deres primære sprog, og de forbruger tv og radio fra Rusland. Det skaber skillelinjer, som er næsten lige så tydelige i befolkningen i dag, som da Letland genopnåede selvstændighed. Der er dog kun ganske få, som ønsker en tilbagevenden til den sovjetiske fortid. Det meget store flertal ønsker at leve i et fredeligt, fremgangsrigt og selvstændigt Letland, der i 2018 kan fejre 100-året for, at den lettiske befolkning proklamerede landet som selvstændigt. Det vil blive fejret med mange kulturelle begivenheder, der vil vise landets egenart, og at man er på rette vej. Det vil alle med åbne øjne kunne se - uafhængigt af plus eller minus i brilleglasset.

Præsident Raimonds Vējonis sammen med formand Kirsten Gjaldbæk og i rødt tøj Lisbeth Dyrhøj samt formanden for Lettisk -Dansk Forening i Vejle, Ineta Sokolowski. Foto: Dora Bentsen

Letlands præsident på besøg

Ambassadør Kaspers Ozoliņš havde inviteret de to foreninger Lettisk-Dansk Forening og Foreningen Danmark-Letland til møde på ambassaden for at hilse på præsident Raimonds Vējonis. Her overrakte præsidenten et lettisk rugbrød med tallet 100 skrevet med sesamfrø til hver af de to foreninger.

Letlands præsident Raimonds Vējonis besøgte Dronning Margrethe II tirsdag den 23. maj i København. Her understregede han under sit besøg, at de to lande altid har haft meget ens synspunkter på regional sikkerhed og vækst i Nordeuropa.

I haven på Ambassaden. Foto: Dora Bentsen

”Letland og Danmark deler tæt bilateralt samarbejde, og de to lande har altid haft lignende synspunkter på, hvordan man kan fremme regional sikkerhed og vækst i Nordeuropa”, sagde præsidenten.
Der drøftedes samarbejdet mellem de to lande vedrørende sikkerhedsspørgsmål, samt gennemførelsen af vigtige kulturprojekter under forberedelsen af fejringen af Letlands hundrede år som stat i 2018.

Raimonds Vējonis inviterede H.M. Dronning Margrethe II til at besøge Letland næste år, hvor hundredeårs festlighederne afholdes i Letland.
”Danmarks støtte var meget vigtigt, da Letland genvandt sin uafhængighed og blev medlem af de europæiske og transatlantiske organisationer. Vi vil altid huske det første besøg i Riga for 25 år siden, hvilket var det første besøg royale be-

søg i Letland efter genoprettelsen af landets uafhængighed," udtalte Raimonds Vējonis.
Under mødet med Danmarks statsminister Lars Løkke Rasmussen diskuterede embedsmændene spørgsmålet om EU's og Brexits fremtid, væksten i de bilaterale økonomiske forbindelser og samarbejdet om sikkerhedsspørgsmål, herunder set i lyset af hybridtruslerne i dag.
"Letland værdsætter Danmarks bidrag til de multinationale NATO-styrker i de baltiske lande og luftpatruljeringen," sagde Letlands præsident.

Under besøget mandag besøgte Raimonds Vējonis Antvorskovs Kaserne og mødtes med de lettiske soldater, som forberedte sig på at deltage i den internationale militære operation i Irak, der er rettet mod terrororganisationen ISIS. Seks lettiske soldater vil tage på en seks måneders mission i Irak i slutningen af juli, hvor de vil uddanne de irakiske sikkerhedsstyrker i bekæmpelse af terrorister.

Fotograf: Toms Kalniņš, Office of the President of the Republic of Latvia

Desuden blev der lavet aftaler mellem kulturministerierne om samarbejde i de kreative industrier. Blandt andet om gennemførelse af projekt ”Tobacco factory” som er et af de internationale projekter i Letlands hundredårige kulturprogram. ”Kreativitet er vigtig på alle områder af vores liv. Hvis vi er kreative, kan vi udvikle stabile langsigtede økonomiske og forretningsmæssige bånd”, sagde Letlands præsident.

I København mødtes Raimonds Vējonis også med repræsentanter for den lettiske diaspora i Danmark og opfordrede dem til at deltage aktivt i tilrettelæggelsen af begivenhederne dedikeret til Letlands 100 års fest.

Pressemeddelelse fra Den lettiske Ambassade.
Oversættelse LN

Koret, ” In Corde Meo”. *Foto: Dora Bentsen*

Mit liv med og uden Danmark

Sniedze, er pigen ude til højre, den mellemste søster, og bedstefar er ovenover, bedstemor i den anden side ved siden af mor.

Vi har bedt Sniedze Eglite, som bor i Riga, fortælle lidt om sit livsforløb.

Jeg blev født i de sidste år af 2. verdenskrig 1944 den 16. dec. langt væk fra hjemstavnen på et lazaret midt i en bøgeskov ikke langt fra Szczecin, dengang hed det Stettin. Mine forældre og bedsteforældre var flygtninge. De var flygtet fra den sovjetiske besættelse af Letland.

Vi havde det held, at vi ikke blev deporteret til Sibirien, som så mange andre familier blev. Vi var anbragt i en togstamme som den sidste vogn. Men min far skaffede sammen med nogle andre folk snaps til de russiske soldater og fik dem til at koble vognen fra. Den stod tilbage da toget kørte og man vidste ikke, hvad der nu skulle ske. Til alt held blev vi koblet på et tog som gik til Estland og videre til Riga og undgik

dermed at komme til Sibirien.
Men vi kom tilbage i 1946 og levede mange år i Riga i den makabre skygge af det kommunistiske regime og under vægten af den ideologiske vold, hykleri og frygt.
Min far kunne ikke gøre karriere som forsker, fordi han ikke var kommunist. Jeg har ganske vist studeret på lettisk, men kun på aftenafdelingen, for om dagen skulle der arbejdes. Og kun fordi jeg ikke var ung komsomol. (Medlem af den kommunistiske ungdomsorganisation)

Vi boede i Riga, i en leje lejlighed, mine bedsteforældres lejlighed - 5 personer i to værelser. Mine bedsteforældre flyttede ind i en fælles lejlighed i en såkaldt "komunalka". Her beboede de et værelse, de andre, en helt fremmed familie, havde 2 værelser, køkken, bad og toilet måtte de deles om. Da min mor ofte var syg, havde man anbragt os tre

Sniedze, i midten, på ferie i Saulkrasti.

piger hos bedstemor og bedstefar.
Som det tit er tilfældet med børn, fandt vi denne situation helt normal, kun skulle man passe mere på med at opføre sig ordentligt og høfligt.

Køerne foran butikkerne husker jeg også fra min barndom. Længe før butikkerne åbnede dannedes lange rækker af mennesker for at købe brød, mælk og kartofler, særligt smør var ønsket. Hver person havde ret til at købe et halvt kilo, selv børn. Vores mor var i en privilegeret position, fordi hun havde tre børn, ikke alle var så heldige. Tit blev vi lånt ud til en række tanter og onkler, for at de kunne få mere, det kunne jeg ikke lide.
Vi levede i to verdener dengang, en inde i hjemmet og en udenfor. Man vidste, hvordan man skulle opføre sig hvorhenne, hvad man måtte sige hvor, og hvad gaderne hed før sovjettiden (det måtte man sige højt derhjemme) og hvordan de voksne skulle tiltales. Hr. og fru sagde man privat, ellers hed det kammerat. Jul, påske, pinse og Ligofest fejrede vi privat og kun med nogle af mine forældres venner.
I sovjettiden blev det tilladt at afholde sangfestival, men med mange sange, der priste sovjetmagten, og sange på russisk. De klassiske lettiske korsange og folkesange blev modtaget med begejstring af tilhørerne.

Mit virkelige liv begyndte i slutningen af 80'erne i det frie Letland, Republikken Letland, som vi Gudskelov, igen fik tilbage. Det var opfyldelsen af mit dybeste ønske, også mine forældres og bedsteforældres ønske.
Årene med den såkaldte opvågning, den Syngende Revolution, genfødselen, har jeg helt bevidst og til fulde oplevet og deltaget i. For opdragelsen og ånden i familien, takker jeg af hele mit hjerte mine forældre, bedsteforældre, vores venner, naboer og mange, mange andre. Det nationale forår har præget mig så meget, at det først er nu, jeg egentlig forstår, hvad der sker i mit land, og kan vurdere det mere nøgternt.

Sniedze, nr. 2 fra venstre, på besøg i Danmark, bemærk, der står Holbæk på posen.

Jeg studerede tysk litteratur og sprog, har været tysklærer, har også arbejdet som redaktør på et forlag for lærebøger. Jeg har været tolk og medarbejder ved Center for Fremmedsprog i det lettiske Undervisningsministerium. Hermed begyndte det livsafsnit, som bragte mig til Danmark og sammen med danskerne.

Indtil begyndelsen af halvfemserne var Danmark for mig et begreb fra litteraturen. Det nyopdagede Danmark har Kirsten Gjaldbæk synliggjort for os medarbejdere i Center for Moderne Sprog.

Meningen med og betydningen af begrebet Demokrati har jeg og mine daværende kolleger erfaret og forstået gennem Kirsten Gjaldbæk, og hendes landsmænd. Vi var alle studerende i forhold til demokrati. Den danske støtte i forbindelse med fremmedsprogsundervisningen var betydelig og uvurderlig. Mange danske fagfolk har delt ud af deres erfaring og viden. Mange danske familier, skoler og andre institutioner har venligt åbnet deres døre og taget kærligt imod os. Udvi-

delsen af vores horisont var for os, studerende i demokrati, en stadig krævende og nødvendig proces.
En meget stor rolle i at fremme vore relationer, har Foreningen Danmark- Letland haft.
Jeg kommer også til at tænke på Folkehøjskolen i Rite. Jeg er sikker på at indbyggerne i denne region i Letland værdsætter de danske kompetencer. Ved at arbejde med lokalbefolkningen og det omgivende samfund, tilføres denne gamle forladte skolebygning og omgivelserne nyt liv.
Sammenfattende vil jeg gerne udråbe et hurra til ære for denne vigtige årsdag:
Foreningen Danmark-Letland længe leve og 3 gange hurra.

Foto og tekst
Sniedze Eglite
oversat af LN og KG

Sniedze er nummer 2 fra venstre, i skolen. Til hverdag var forklæderne sorte.

På studietur til Riga

Lærer Steen Balle

Som lærer på Vestre Fængsel har jeg de sidste 11 år været på en del studieture til europæiske fængsler – for at se de forskellige landes måder at resocialisere indsatte på. Det var været i det østlige Tjekkiet, Krakow, Dublin og i 2013 til et nyt estisk fængsel på grænsen til Rusland med plads til 1100 indsatte.

I dagene 25. april – 29. april 2017 skulle jeg sammen med 35 andre fra landets fængsler - besøge to fængsler i og omkring Riga – jeg så også andre seværdigheder. Jeg besøgte Riga første gang i 1992. Mere om det senere.

Det første fængsel vi så, lå tæt på byen: Riga Centralfængsel, hvor der er plads til 1100 indsatte – de 800 i varetægt og 300 afsonere – et fængsel fra 1902. Vi blev lidt overrasket over, at der normalt kun er 35-40 mennesker på hver vagt – og at en oplæring som fængselsbetjent kun tager 4 uger. Nu er det svært at sige noget generelt om de enkelte indsatte – de har normalt besøg en gang om måneden – og to gan-

Riga centralfængsel

ge hvis de er gift. Men som i Danmark er det lidt afgørende hvordan den indsatte opfører sig, det er afgørende for hvilke muligheder, han har. Vi fik at vide, at der kun er 3 socialarbejdere ad gangen. Vi fik set to værksteder, hvor de lavede møbler – 4-6 indsatte lavede skuffer og skabe - og et værksted hvor de lavede ting ud af gamle bildæk. Der var både 8 mands og 12 mands stuer på meget lidt plads. Men ikke som jeg hørte om i Thailand, hvor en dansker fortalte mig, at han havde været i en celle med 50 andre på 55 kvadratmeter. Lønnen som betjent i Letland var ikke stor – omkring 800 euro/md. Så nogle betjente havde flere arbejder. Jeg fik talt med en ung mand, som kun havde fået 20 dage på grund af tyveri – han havde arbejdet i Finland og var blevet fyret og var kommet tilbage som arbejdsløs.

Det andet fængsel var helt nyt – Olaine fra 2016, 22 km fra centrum – og bygget med økonomisk støtte fra Norge – det var et behandlingsfængsel for stofmisbrugere. Det var en mere positiv oplevelse – der var kun plads til 63 indsatte. Og de kom der i udslusningsfasen – og blev behandlet ud fra ATLANTIS modellen – vi så indsatte, der skulle lave en stor plakat – hvilke drømme – hvor de så sig selv om et antal år. Den blev de konfronteret med, hvis de var på afveje. Det var også overraskende at se et fængsel uden graffiti – og det er den aftale, der er indgået, at hvis de ikke overholder deres egen plan – bliver de flyttet til et mere lukket fængsel – uden åbne døre.

Jeg var første gang i Riga i 1992 – da jeg foretog en rejse rundt om Østersøen, for at se de nye lande efter Murens Fald. Jeg sejlede fra Bornholm til det gamle Østtyskland – videre til Polen, kort gennem Hviderusland til Litauen – gennem Letland til Estland, hvor jeg kom med en russisk fragtbåd til København. Det var den danske regering, der havde lavet Demokratifonden – og afsat økonomiske midler, for at de baltiske lande skulle komme hurtigere væk fra det statsstyrede system. Jeg fandt en højskole nær Gdansk, hvor jeg året efter kunne vise højskoleeleverne det nyere Polen, og

jeg fik flere estiske højskoleelever med til Bornholm. Det er ikke alle, der tænker over, at når man bor på Bornholm er der 90 km til Polen – men ca. 135 km til Sjælland.

Men jeg kom til Riga – hvor jeg opsøgte det nystartede danske kulturinstitut. Og her er et lille billede fra busturen til Letland og Riga i 1992 hentet fra min dagbog:

”Ud af vinduet ser jeg en ældre kvinde sidde på en stol og malke en rød ko i en spand – hendes cykel er ved vejen. Mange marker er meget smukke, og der ligger store rundballer af halm og hø. I Riga tager jeg det første hotel jeg møder – prisen er 85 kr.pr. nat – men så er der heller intet toiletpapir. Jeg får at vide, at de russiske bynavne er malet over, da Dronning Margrethe lige har været på besøg i Riga – jeg tænker, at der stadig er 70 % af russisk afstamning – at det er da lige hurtigt nok. Men nok for at sige: ”vi er letter.” Mens jeg sidder på trappen kommer en mand hen til mig og siger, at han i 25 år har været i kommunistisk koncentrationslejr – han viser mig sit bevis, og siger han sover, hvor han kan finde et sted. Han er nydelig klædt med slips – og spørger mig så om penge. Jeg giver ham lidt men han vil have flere. Jeg går min vej, og møder en ny mand, som er lastbilchauffør fra Kasakhstan – han siger, han skal køre 7000 km på 16 dage – så tager han to billeder frem af Kristus – og han synes, der er for mange muslimer. Jeg får også set det store Frihedsmonument midt i byen, og jeg synes ikke jeg nogen sinde har set så mange afskårne blom-

ster som ved byens boder og ældre damer med cigaretter i munden og en kop kaffe ved siden – og lidt længere væk står en enlig herre med sin harmonika og synger.

Nu skriver vi 2017 – og jeg opdager med det samme den kæmpe forandring i bymidten. Næsten alle biler er nye og 99 % med skiltet LV. Der er moderne cafeer, hvor unge sidder med mobilen, en H&M butik, og på kunstmuseet er der en udstilling med Goyas stregætsninger "Los Caprichos" fra 1799, hvor han er mere ude i den kritiske side af sin kunst med bl.a. henrettelser – og en sal med malerier fra Prado – som letterne nu skal beskæftige sig med. Ved domkirken sidder en mand med sin cello og spiller klassiske værker – de har et godt øre for at stille sig, hvor lyden er bedst. I en undergrund stod nærmest et lille orkester for at ville tiltrække de gåendes opmærksomhed for en skilling, og på torvet høres også klarinettens fine klang.

Fredag aften var jeg til orgelkoncert i domkirken, hvor Aivars Kalejs spillede værker af Bach, Vivaldi og Händel – og en ung lettisk sopransanger stod i 10 m højde, og sang ud i rummet – hun blev mødt med mange klapsalver

og havde Schuberts Ave Marie som ekstra nummer – hun var vendt tilbage, og mange havde medbragt blomster, som hun smilende fik efter koncerten.
Riga har også fået hvad man næsten kan kalde en gourmet restaurant, den ligger på den anden side af bymidtens Frihedsmonumentet – og med den lettiske kok Maris Jansson – et besøg værd, men det er ikke 85 øre for en kop kaffe, som jeg gav i 1992 (restoransbiblioteka.lv).

Det sidste jeg vil nævne som en stor oplevelse – er de ca. 3000 stader der findes på Centralmarkedet. Det har ligget der siden 30´erne, og her mødte jeg alle lettere og russere med deres varer – og der var masser af blomster og mange forskellige slags grøntsager, kaviar og blæksprutter og hjemmelavede pølser – små kaffebarer hvor folk snakkede. Jeg tog nok 50 billeder på 3 timer, et lille udpluk vises her.

Vi fik set en del af byen, men slet ikke Letland. Vi fik set to fængsler – spørgsmålet er om de på et tidspunkt får mulighed for at se to danske fængsler? Noget af det jeg tit hører på Vestre Fængsel er – at hvis én har siddet i et udenlandsk fængsel er det et paradis at komme til Danmark. Jeg tænker kun – hvor kan vi hjælpe hinanden til en bedre resocialisering – det er det gode ved disse udvekslinger.

Foto og tekst Steen Balle

Forsvarssamarbejdet mellem Danmark og Letland

Forsvarssamarbejdet mellem Danmark og Letland – før, nu og i fremtiden

Af major Kristian Pihl Lorentzen, folketingsmedlem (V), medlem af Folketingets præsidium og forsvarsudvalg. Medlem af Foreningen Danmark-Letland

Jeg fulgte det med stolthed, da den daværende danske udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen spillede en særdeles aktiv og historisk vigtig rolle i forbindelse med de tre baltiske landes løsrivelse fra Sovjetunionen i august 1991. Den danske regering var helt i front – og foran resten af EU – med at anerkende Estland, Letland og Litauen som uafhængige, frie stater.
Denne offensive danske politik i forhold til Baltikum blev på fremragende vis fulgt op af forsvarsminister Hans Hække-

Det lettiske parlament forsvares af en mur 1991

rup, der også så betydningen af et omfattende forsvars- og sikkerhedspolitisk samarbejde med de tre lande. Letland definerede hurtigt medlemskab af NATO og EU som primære udenrigspolitiske mål, der skulle garantere varig frihed og øget velstand. Og Danmark var fra første færd en nær ven og allieret i Letlands bestræbelser på at nå disse mål. Og det lykkedes. Et massivt flertal stemte Letland ind i EU ved en folkeafstemning i 2003, mens Letland blev optaget som NATO-medlem i 2004.

Overordnet var og er det selvsagt i dansk interesse, at landene omkring Østersøen er i stand til at forsvare deres egne territorier mod aggression fra øst, ligesom vi havde en stærk strategisk interesse i, at NATO blev udvidet med Polen og de tre baltiske lande. På denne baggrund skal den ganske omfattende og aktive danske indsats også ses som hjælp til selvhjælp og et fremskudt forsvar.

Projektofficer for Baltikum-samarbejde

Jeg havde i perioden 1994-1999, som stabsofficer ved Hærens Operative Kommando (HOK) i Karup, den store fornøjelse at medvirke som projektofficer ved en lang række af forsvarets samarbejdsaktiviteter med Letland og de to øvrige baltiske lande. På baggrund af mit stærke personlige og politiske engagement i de baltiske landes befrielse op til 1991, var det et sandt privilegium og særdeles motiverende at få mulighed for at være aktør i det lange, seje træk med opbygning af de baltiske landes forsvarsstyrker til de krævede NATO-standarder.

Efter løsrivelsen stod der fortsat sovjetiske enheder stationeret i de baltiske lande. Og da de trak sig tilbage i 1994, efterlod de sig totalt nedslidte kaserner og stort set intet af forsvarsmæssig værdi. Der var således tale om støtte fra Danmark og andre vestlige lande til at opbygge nye kapaciteter helt fra grunden, herunder fremskaffelse af materiel samt uddannelse af officerer og enheder. Indledningsvist

gennemførte vi samarbejdet inden for rammerne af NATO's Partnership for Peace (PfP), senere tog de konkrete projekter afsæt i NATO's såkaldte Membership Action Plans, hvor betingelserne for NATO-medlemskab var konkretiseret.

Danmark var ubetinget blandt de mest aktive støttende nationer, både i form af materieldonationer samt i form af uddannelse, træning og rådgivning. Og vi viste vejen for andre støttende lande ved Danmarks engagement i både bilaterale samarbejdsprojekter og i de store fællesbaltiske, multilaterale projekter. Jeg vil i den forbindelse sende en venlig tanke til brigadegeneral Michael Clemmesen, der indledningsvist som forsvarsattaché og senere som chef for det fælles baltiske forsvarsakademi i Tartu, spillede en meget stor personlig rolle i den succes, der blev opnået i alle tre baltiske lande.

Fredsbevarende bataljon

BALTBAT-projektet var det første fælles baltiske projekt, der gik ud på at opbygge en fælles baltisk fredsbevarende bataljon (BALTBAT) på omkring 500 mand. Danmark var lead-nation på projektet og havde dermed formandskabet i både den politiske styrekomite og i den militære arbejdsgruppe, der stod for den konkrete koordinering af materiel- og uddannelsesstøtten fra de mange deltagende donorlande, herunder USA, Storbritannien, Tyskland, Frankrig, Sverige, Norge og Finland. Rusland var næppe begejstret for projektet, men kunne dårligt opponere mod opbygningen af en fredsbevarende enhed.

Jeg havde selv fornøjelsen at være sekretær for den militære arbejdsgruppe fra 1994. Det var en uhyre spændende opgave, hvor alt foregik på engelsk og hvor man på de hyppige møder kom i kontakt med mange gode officerskolleger i de baltiske lande og i de støttende nationer. Opbygningen af en bataljon med enheder fra tre lande, der samtidig kæmpede med en grundlæggende opbygning af deres nationale for-

svarsstyrker, krævede mange ressourcer og omfattende koordination. Til gengæld var projektet en vigtig politisk markering af de vestlige landes, herunder USA's, engagement for at hjælpe balterne med i NATO. Og på det militære niveau nåede vi det punkt, hvor enheder fra BALTBAT kunne udsendes til den fredsstøttende operation i Bosnien-Hercegovina sammen med danske bataljoner. BALTBAT havde hovedkvarter på en tidligere sovjetisk kaserne i byen Ādaži, Letland, hvor også bataljonens lettiske enheder blev opstillet og uddannet.
Blandt andre multilaterale projekter med dansk deltagelse kan nævnes BALTRON, der havde til formål at opbygge en fælles baltisk flådeenhed samt BALTNET, der handlede om et fælles baltisk overvågningssystem til både militært og civilt brug.

Effektiv "NATO-ficering"
Jeg er ikke i tvivl om, at de danske bilaterale projekter med uddannelse og udsendelse af delinger og kompagnier var blandt de mest effektive og succesfulde, når det gælder opbygningen og "NATO-ficeringen" af baltiske hærenheder. Vi startede i 1994 med dansk bilateral støtte til opstilling, uddannelse og udsendelse af infanteridelinger fra de tre baltiske lande. Vi udformede projektet således, at der ind-

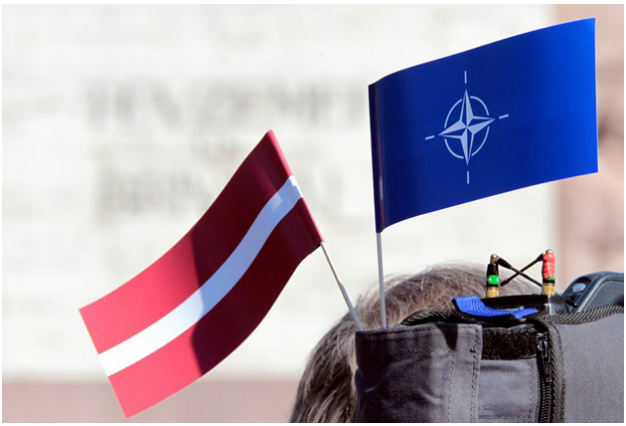

Letland blev medlem af NATO i 2004, og forsvars samarbejdet med Danmark har været afgørende for, at letterne er blevet godt integreret i alliancen.

Foto: NATO.

Letland har de seneste årtier arbejdet sammen med det danske forsvar i forbindelse med fredsbevarede operationer. Her ses et kompagni med soldater fra de baltiske lande foran den danske bataljons lejr i Bosnien-Hercegovina, i midten af 1990'erne.
Foto: Kristian Pihl Lorentzen.

ledningsvis blev udsendt danske rådgivere og instruktører, der bistod de tre lande med den grundlæggende uddannelse i fredsstøttende operationer.

Næste trin var, at de baltiske enheder kom til Danmark for at få supplerende uddannelse efter FN- og NATO-standarder samt missionsorienteret uddannelse sammen med danske enheder, der stod foran udsendelse. Det var Prinsens Livregiment i Viborg, der på vegne af hæren løste denne store opgave med støtte fra andre regimenter. Sidste fase var udsendelse af delingerne til et missionsområde – indledningsvist til Kroatien, senere til Bosnien-Hercegovina og Kosovo – i regi af danske enheder. Efter et par år med uddannelse og udsendelse af delinger i regi af danske kompagnier, gik vi over til at støtte udsendelse af fælles kompagnier (BALTCOY) med enheder fra alle tre lande.
Denne model viste sig særdeles effektiv, og de baltiske en-

heder ydede en god indsats i missionsområderne. Men det centrale var det varige uddannelsesløft til NATO-standard samt holdningspåvirkningen væk fra sovjetisk kadaverdisciplin for officerer, befalingsmænd og menige. Denne effekt blev efter enhedernes hjemkomst spredt videre ud i de baltiske landes enheder. Jeg sender en venlig tanke til den daværende chef for Prinsens Livregiment, oberst Jens Chr. Lund, der ydede en formidabel personlig indsats til gavn for disse projekter. Selv havde jeg fornøjelsen af at forestå koordinationen med de baltiske landes forsvarskommandoer, samt udarbejde HOK's befalinger for uddannelse og udsendelse af de enkelte hold. Denne opgave bragte mig på hyppige rejser til Riga, Vilnius og Tallinn samt på besøg hos de garnisoner, hvor enhederne blev opstillet og uddannet i de respektive lande. En uhyre interessant opgave, som jeg tænker tilbage på med store glæde.

Kristian Pihl Lorentzen (i midten) har været medlem af Folketinget siden 2005, og i alle årene i Folketinget har forsvars- og sikkerhedspolitik været et af hans arbejdsområder. Her ses han til et internationalt møde flankeret af de socialdemokratiske folketingsmedlemmer Karin Gaardsted og Orla Hav. Foto: Folketinget.

Det nære samarbejde fortsætter

Hvis vi springer frem til nutiden, så er der fortsat et nært samarbejde mellem Danmark og Letland. Hærstaben i Karup gennemfører årligt "Joint Military Working Group" med de baltiske hærstabe, hvor der udveksles erfaringer og fælles perspektiver for kommende samarbejdsaktiviteter. Hæren har ligeledes i en årrække gennemført uddannelse af den lettiske brigade under ledelse af Danske Division. I den forbindelse blev der gennemført en øvelse i Letland i 2015 med fokus på stabs- og føringsuddannelse. Desuden deployerede Hæren et panserinfanterikompagni fra Jydske Dragonregiment i Letland i 2015 med henblik på deltagelse i en større feltøvelse. Denne aktivitet videreføres i de kommende år, idet øvelserne går på skift mellem de tre baltiske lande.

Desuden samarbejder vi fortsat med Letland, når det gælder fredsstøttende missioner. Aktuelt indgår der et Company Training Team fra Letland bestående af to officerer og fire mellemledere i det danske træningsbidrag fra hæren på Al Asad Airbase i Irak.

Jeg vil afslutningsvis konstatere, at der i den kommende forsvarsaftale bør tages højde for den forøgede trussel fra Putins Rusland. Det er en trussel, der også tages meget alvorligt i Letland. Jeg vurderer, at det danske forsvar får behov for kapaciteter, der kan deployeres til Letland og de øvrige baltiske lande som led i det kollektive forsvar i regi af NATO. Det gælder eksempelvis en veludrustet dansk brigade, der kan indgå i en division sammen med tre baltiske brigader. Målet er, at et troværdigt forsvar med de fornødne kapaciteter kan afskrække Putin fra yderligere aggressioner af den type, som vi ser i det østlige Ukraine.

Jeg ønsker Foreningen Danmark-Letland hjerteligt tillykke med 25 års jubilæet. Tak fordi foreningen vedholdende understøtter de vigtige venskabsbånd mellem Danmark og Letland på tværs af Østersøen.

Kristian Pihl Lorentzen

Rite Højskole historisk

Her fra Rite Højskole vil vi gerne ønske Foreningen Danmark-Letland til lykke med de 25 år. Jeres forening har gennem mange, mange år været medlem af Højskolens Støttekreds og jeres medlemmer har støttet os på mange forskellige måder.

Jeg (Niels) var på vej hjem fra Rite Højskoles 24. generalforsamling. I vores generalforsamling deltog godt 35 personer og 5 danskere. Vi har forsøgt i lille skala at lave højskolearbejde i et lokalområde, hvor meget er baseret på lokalt engagement med hjælp fra vores støttekreds i Danmark og også med en del projektpenge fra både EU og Nordplus.

På vejen hjem fra Letland gjorde jeg mig nogle tanker:
Det er 5. juni og jeg kører gennem Litauen. På motorvejen i Litauen mødte vi en stor kolonne sandfarvede militære køretøjer inkl. tanks på vej øst over. På færgen var der danske militærfolk på vej hjem.

Medlemmer af Rite Højskoles danske og lettiske støttekreds ved det 20. jubilæumsår.

I Letland var der kommunalvalg den 3. juni. I vores lille sogn, Rite, havde kun 45 % af vælgerne orket at stemme. Et kort over Letland viste, at gennemsnittet lå på 51 % med "højdespringeren" Riga på over 60 %!
Man kan spørge sig hvilket demokrati soldaterne skal over at forsvare, når kun halvdelen orker det.
Euforien og optimismen var stor først i 90érne på begge sider af Østersøen med Demokratifond og støtte og hjælp på mange måder. Talrige venskabsforbindelser blev etableret mellem byer, mennesker og organisationer. By-venskaberne blev skrottet med storkommunernes etablering i Danmark, en del menneskelige relationer er der fortsat, ikke mindst fordi det stadig er muligt at komme til Danmark for at studere og arbejde, hvilket fører til familiemæssige relationer, hvilket tydeligt ses på passagererne på DFDS færgen Karlshamn-Klaipeda.
En del kirkelige venskaber er fortsat aktive, hvor en af dem er Nereta og Valby menighederne.
Nu er det ikke fordi det går dårligt i Letland. Veje gøres lige og brede og asfalteres, de saltes om vinteren, spildevandet renses og skraldet tømmes fra husholdningerne, butikkerne bugner og folk køber og renoverer, bilparken skinner mere og mere.
Antallet af plejehjems pladser øges i kommunerne som en nødvendighed efter at så mange af den yngre generation har taget arbejde og ophold i udlandet. Samtidig skrumper skolerne – ingen børn ingen skole – og man kan på længere sigt sige ingen fremtid.
Demokratifonden hørte hurtigt op og erstattedes af Grundtvig og Erasmus og andre EU programmer plus de nordiske. Mange af dem er eliteprægede og kommer ikke den almindelige borger (vælger) til gavn. Hvis vi skal styrke den demokratiske proces i landet skal vi igen samle energien og kræfterne om folks deltagelse i processen, der skal jo være noget at forsvare for vores soldater eller måske skulle vi hellere bruge nogle flere penge på demokratiet end på krigen,

det er vel egentlig det de nordiske lande er gode til. Grunden til at jeg var i Letland var at Rite Højskole, som sagt, havde generalforsamling, den 24. i rækken. Tiden er nu kommet til at se sig om efter yngre (flere) kræfter, som har lyst til at arbejde videre. Skolebygningen har jeg ejet privat, fordi det var den eneste mulighed dengang og nu arbejder vi på at den danske støttekreds kan overtage bygningen, så skolen bliver en selvejende institution. Men foreløbigt har det vist sig at være noget vanskeligt for en dansk forening at blive ejer af fast ejendom i Letland. Se mere om skolen på hjemmesiden www.ritetautskole.org

Se også om vores aktiviteter på hjemmesiden. Skulle nogle være interesserede i rejse/besøge Letland er der god mulighed for ophold/overnatning på skolen. Henvendelse til Niels 40312345, nbendix@mail.dk

Foto og tekst
Niels Bendix Knudsen

Besøg på højskolen af strikkedamer fra Kirkenæs i det yderste Nordnorge.

Kommuner efter dansk model

Da Letland blev inspireret til at få kommuner efter dansk model

Af Holger Pyndt, tidligere kontorchef i Kommunernes Landsforening (indtil juli 2017) og bestyrelsessuppleant i Foreningen Danmark-Letland

Jeg kom første gang til Letland i august 1991, hvor KL (*Kommunernes Landsforening)* i samarbejde med Aalborg Kommune havde arrangeret et seminar i Jurmala for at diskutere opbygning af et nyt kommunestyre i Letland. Mødet fandt sted i den berømte uge, hvor der blev forsøgt et kup mod Mikhail Gorbatjov i Moskva i dagene 19.-21. august. Af naturlige årsager var det noget vanskeligt at fastholde deltagernes hele og fulde opmærksomhed, da de sorte baretters drab på menige letter i januar 1991 stod frisk i erindringen, så det var af stor betydning, hvordan udkommet af kupforsøget ville blive.

Den lettiske regering benyttede dog den kritiske anledning og erklærede Letlands selvstændighed den 21. august, og Danmark anerkendte dette den 25. august. Det blev unægtelig et seminar omgivet af historiske begivenheder.

KL havde i årene forinden bistået Polen med en decentraliseringsreform, primært fokuseret på regionen Jelenia Góra og med kraftig involvering af danske kommuner. Dette havde letterne hørt om, og de rettede henvendelse til KL med anmodning om tilsvarende støtte. Med god hjælp fra Demokratifonden lykkedes det at få støtte til et treårigt program for 1992-1995, som gav mulighed for at arbejde med de vigtigste elementer af en decentraliseringsreform.

KL-bistand til Letland

KL dannede et konsortium med Den Kommunale Højskole og Indenrigsministeriet som aktive partnere for at kunne

I 1990'erne bidrog Kommunernes Landsforening med en række konferencer og seminarer til at overføre danske erfaringer til Letland. Her er det artiklens forfatter, der holder oplæg. Foto: KL.

levere alle elementer i den ønskede bistand.
Det blev tre fantastiske år, hvor kommuneminister Janis Bunkss ved afslutningen af projektet kunne konstatere, at alle dele af decentraliseringsreformen var implementeret (mere eller mindre) med undtagelse af inddelingsreformen, som på trods af en lovgivning i 1998 med økonomisk bistand til sammenlægninger inden 2003 – og trussel om tvangssammenlægninger, hvis dette ikke fandt sted – først skete i 2007-2008.
Janis Bunkss var en af nøglepersonerne i samarbejdet. Da projektet gik i gang medio 1992 var han borgmester i Jelgava og formand for den lettiske kommuneforening, Union of Local Self-Governments in Latvia (ULSGL), som var blevet dannet den 15. december 1991 – måske inspireret af seminaret i august 1991? Som politiker fulgte Janis naturligvis dannelsen af nye politiske partier i Letland med stor

Janis Bunkss og Andris Jaunsleinis 2 formænd i ULSGL

interesse, og han valgte at tilslutte sig Latvian Way, dannet den 25. september 1993 af en gruppe aktivister fra Popular Front og exil-letter, som var kommet tilbage fra udlandet. Ved valget i 1993 fik Latvian Way 32,4 % af stemmerne og blev det ledende parti i en koalitionsregering.
Jeg husker tydeligt under en frokost med Janis Bunkss i Hotel Riga, at han over kaffen annoncerede at ville konsultere mig om en vigtig sag. Den bestod i, at han var blevet opfordret til at blive kommuneminister! Skulle han sige ja – eller forblive borgmester/formand for ULSGL? Jeg anbefalede at gå ministervejen, da han her ville kunne sikre sig størst indflydelse på decentraliseringsreformen – og det valgte han da også at gøre. At han samtidig også ville blive udsat for kritik fra sine borgmesterkolleger fulgte naturligt med at blive minister.
Han blev efterfulgt på posten som formand for ULSGL af An-

dris Jaunsleinis, som havde været borgmester i Liepāja. Det skulle vise sig at være et fremragende valg! Andris har nu været formand for foreningen i samfulde 23 år – og en god en af slagsen, som har udbygget og styrket dets arbejde og position i landet og varetaget relationerne til EU på god vis.

Stærke erindringsglimt

Ud over de faglige aspekter af arbejdet var det mødet med de menige letter, som gjorde det største indtryk. Vidunderlige mennesker med stærke viljer, som nu kunne se et klart formål med livet: At genstarte uret fra 1941 og medvirke til at opbygge et godt land for de kommende generationer.
Her skal der således nævnes nogle stærke erindringsglimt fra samarbejdet i 1992-95.
Da ULSGL første gang kom på studietur til Danmark, kom de kørende i et elendigt "rugbrød" produceret på den sovjetiske bilfabrik i Jelgava. Den måtte skubbes ombord på og fra færgen til Danmark og vakte stor opmærksomhed på KL's parkeringsplads. Vi var enige om at spare på midlerne, så vi benyttede et vandrehjem, hvilket letterne havde megen moro af. Til gengæld tog jeg dem med ned på Søpavillionen til afsked, og her fik jeg for første gang kendskab til letterne store danseglæde. Dog dansede vi ikke polka, som jo står meget højt på listen i Letland, hvor en af borgmestrene i 1993 var "polkamester" i Letland – i stedet for var det mere "normal" pardans, letterne blev udsat for, men det generede dem slet ikke!
En anden speciel oplevelse var et besøg hos borgmesteren i Dobele, hvor vi var forsinket, og mørket sænkede sig så småt. Men vi skulle alligevel se museet for Anna Brigadirs (den lettiske udgave af H.C. Andersen), hvor elektriciteten desværre var gået – så det blev rundvisning med stearinlys!
Utallige delegationer har nydt det lettiske måltid, men det tog tid at vænne sig til, at der kom 2-3 retter efter de forretter, som stod på bordet fra starten. Det var svært at holde sig fra de lækre forretter, specielt de røgede kyllinger, så ofte var maven fyldt, når de varme retter kom. I festli-

Mange danske kommuner har gennem årene haft besøg af lettiske kommuner. Her er det en delegation fra Letland, der besøger Solrød Kommune. Året er 1993. Foto: KL.

ge anledninger var det ikke uvant, at man danser mellem retterne. Jeg havde engang kursusarrangør Åse Damsø fra Storstrøms Amt med til et sådant arrangement, hvor hun ikke troede mig, indtil det naturligvis blev modbevist, og jeg kunne svinge hende rundt efter forretten.

Under et andet besøg i Dobele blev jeg indkvarteret på hotel dagen før et seminar – og kunne kun få serveret en canadisk øl. Da jeg vidste, at et af de bedste bryggerier på det tidspunkt befandt sig i Dobele-området, beklagede jeg i min tale til værten (borgmesteren), at man på hotellet havde set sig nødsaget til at servere en elendig canadisk øl, når man nu havde gode lettiske øl i området. Det varede ikke mere end 45 minutter, før borgmesteren havde sørget for en kasse øl fra bryggeriet – så det blev endnu en af mange gode fester.

Jeg lærte et nyt musikinstrument at kende – den lettiske kokle. I hænderne på kyndige kvinder er det et syn for guder og fløde for øregangene.
Samarbejdet med Den Kommunale Højskole var fint. Vi brugte leje af private lejligheder til missioner, og medarbejderne fra højskolen boede altid i den samme lejlighed, hvor whisky-flasken altid stod bag bind 56 i Lenins samlede værker!

KL i spidsen for EU-projekter

Med afsæt i det danske projekt stod KL godt rustet til at konkurrere om EU-midler til udvikling af den offentlige forvaltning.
Det første projekt om Public Administration Reform til 1,6 millioner euro kom i udbud i 1993 – og et konsortium ledet af KL vandt. Projektet gik så godt, at konsortiet fik yderligere en million euro til at sikre resultaterne af projektet 1993-95, som dermed kørte til slutningen af 1996.
Et nyt projekt om Public Administration Reform til 3,6 millioner euro kom i udbud i begyndelsen af 1998 – og endnu engang vandt et konsortium ledet af KL, således at KL var meget aktiv med den generelle støtte til den offentlige forvaltning i Letland indtil 2000.
Samtidigt med disse store EU-projekter vandt KL også projekter udbudt af det danske Indenrigsministerium (indtil år 2000).
Disse projekter omhandlede regionalisering i Letland (hvilken type regioner Letland eventuelt skulle have i fremtiden), støtte til en nydannet kommunaldirektørforening og støtte til opbygning af et system til kommunal revision.
Efter 2000 fokuserede KL støtten på at hjælpe Letland med at forberede sig til EU-medlemskab, så der blev afviklet mange kurser og seminarer om EU og om hvordan Letland og kommunerne bedst kunne håndtere medlemskabet.
Jeg havde personligt fornøjelsen af at lede alle de danskfinansierede projekter og styre EU-projekterne fra hjemmebasen i 1990'erne, ligesom jeg også tog aktiv del i rådgivningen

som konsulent og rådgiver, så jeg var i Letland op mod 100 gange gennem 1990'erne og udtalte ofte, at "Letland er mit andet fædreland". Det var skønt at se landet komme på fode og den offentlige forvaltning, specielt i kommunerne, udvikle sig. Det siger sig selv, at det tager tid at få en produktiv, ukorrupt og borgervenlig offentlig forvaltning, men Letland har taget syvmileskridt siden 1991.

Dansk-lettisk kommunesamarbejde

Jeg har også stået fadder til adskillige af de samarbejder mellem danske og lettiske kommuner, som stadig eksisterer. Min hjemkommune Nykøbing Falster (Guldborgsund) kastede jeg i armene på Liepāja, ligesom Kandava med sin initiativrige borgmester i 1990'erne (Rozentals) var et godt match for Lejre Kommune med KL's daværende formand Evan Jensen som borgmester. Vejle var også en god partner for den store by Jelgava. For de øvrige af de 10-12 partnerskaber har jeg kun været "postmand" i 1990'erne, således

Letlands kommuneforening kunne i 2016 fejre sit 25 års jubilæum og uddelte i den anledning en hædersbevisning til artiklens forfatter (i midten), der i 1991 var med til at oprette foreningen. Foto: KL.

Hædersbevisning i 1995 til Holgeram Pindtam.

at KL har annonceret ønsker om samarbejde fra lettiske kommuner, og nogle af disse er blevet mødt med interesse fra danske kommuners side.
Jeg fik i 1995 en hædersbevisning af statsminister Māris Gailis for ”god bistand til den lettiske nation og det lettiske folk”, i 1996 en hædersbevisning fra ULSGL for støtten gennem de første fem år og i 2016 endnu en hædersbevisning af ULSGL ved dets 25-års jubilæum. De er i mit hjem et varmt minde om dengang, jeg i 1990’erne gav mit lille bidrag til det frie Letlands opblomstring.
Til mit held blev min storebrors søn sidste sommer gift med en lettisk kvinde i Ogre, så det har givet nyt liv i forbindelserne til Letland.

Holger Pyndt

Kirkenat i Letland

Lis Nielsen

Nereta Kirke er venskabsmenighed med Valbysognene. I år har venskabet bestået i 25 år. I efteråret 2016 hørte vi at præsten Aldis Pavlovič havde fået ny stilling i Madona. Så derfor var det meget glædeligt at se ham igen, da han mødte op på Rite Højskole og inviterede til Kirkenat. Han var flyttet tilbage.

Jeg var til kirkenat i Nereta kirke den 2. juni. Over hele Letland ringede alle kirkeklokkerne kl. 17.50 og ligesom man har en museums nat/ aften var der nu arrangeret en kirkenat. Vel også fordi det nu var pinse. Der var program fra kl. 18.00.
Jeg valgte nu at komme kl. 19.30 for der var fremvisning af kirkens tårn. Kirken er under restaurering og det er en evangelisk luthersk kirke fra 1500 tallet. Der er blevet lagt nyt tag på og tårnet har fået ny trappe og de er nu i gang med at restaurere kirken udvendig for EU midler.
Lige da jeg kom til kirken kørte en stor bil ind gennem gitterporten og læssede en tyk kævle af foran kirkens indgang. I døråbningen modtog præsten med noget hvidt beduin lignende tøj, og med hvidt slag på hovedet, han bad os tage plads i kirken og vente et øjeblik. En del børn myldrede rundt om kirken og to lærere var i gang med at organisere et orienteringsløb med forskellige opgaver udenfor kirken. Det var i øvrigt et hundekoldt vejr 8-9 grader og meget blæsende.
Så måtte man komme op i tårnet i små grupper. Jeg kravlede op ad smalle og høje nedslidte stentrin og en trætrappe til 1. etage. Her modtog en udklædt dame os med en fortælling om efteråret og de Guds gaver, frugter, som vi mennesker fik og vi modtog et lille glas solbærsyltetøj. I et hjørne sad Luther i sort tøj og med sort kalot og skrev ved et bord, jeg tænkte at det nok var en figur, som sad så stille, men

måtte lige kigge efter, og så at det var et levende menneske. Nok en gang kravlede man så op ad en smal trætrappe til næste etage i tårnet. Her sad Jesus og Maria (to små skolebørn) med Jesusbarnet klemt ind under trætrappen og en lærer fortalte om julen og den højtid og om stjernen som lyste over Betlehem. Så tog hun et stykke stof væk fra væggen og vi kunne se en stjerne som lyste inde i mørket, og nu skulle vi gå på en brædde gangbro hen over kirkens hvælvinger til den lysende stjerne i den anden ende. Spændende og man skulle passe på ikke at falde ned.
Tredje etage var den stille etage, hvor man skulle tænke over tingene, her var hængt sort stof op på væggen og præsten talte om døden og opstandelsen, tror jeg. Der var en kiste stillet op ved siden af ham.
Da han var færdig med at tale, skyndte han sig op af den spinkle trætrappe til fjerde etage og sagde at nu var han blevet en engel og det hvide gevandt han havde om hovedet skulle symbolisere vingerne, som han viftede med.
På fjerde etage var der hvide gardiner på væggen og sommerfugle alle vegne og det skulle symbolisere opstandelsen. På alle etager var der store og skønne buketter med blomster, syrener, ranunkler, forglemmigej, liljekonvaller og tulipaner, som de lettiske kvinder så smukt kan arrangere dem.
På femte og sidste etage stod der en engel godt pakket ind i varme trøjer, for der var ingen vinduer, kun lameller for vindueshullerne. Her var også pyntet op med birkegrene og små hvide engle hængt op.
Vi fik lov til at kigge ud af vinduesgluggen og nyde udsigten, men det blæste koldt.
Så fik vi lov til at slå et slag på kirkeklokken og ved siden af den klokke hang den meget gamle klokke, stor og mægtig men med en stor revne i den ene side.
Nu gik turen ned ad trappen igen.
Da det jo var koldt og blæsende var vi inde i kirken og blev inviteret op foran orgelet. Her fik børn og voksne dejlig suppe med lettisk rugbrød.
Så var der koncert og det var musikeren Aigars Godins

som spillede på keybord og sang. Nogle vil kende ham fra spillemandsgruppen Kreicburgas Zikeri.
Nu var klokken blevet 21.00 og vi fik en kort prædiken og der blev bedt fadervor og en meget glad og veloplagt præst, som nu havde skiftet til sin præstekjole, stillede spørgsmål og samtalede med menigheden.
Derefter kunne man gå hen foran ved døbefonten og få en kop kaffe og en småkage og der var en lille pause.
Nu blev salmebøgerne delt ud og vi sang fem salmer. Så var det tid for mig til at forlade kirken, men programmet fortsatte. Der var orgelkoncert med stykker af Mozart, Händel og Bach og der var et fuldt program til 24.00.

Da vi kom ud af kirken stod den store trækævle ret op lige uden for kirken og der var lagt brænde ovenpå den og de stykker var nu brændt langt ned i kævlen, som så stod smukt og glødede i den lyse sommernat.
Et meget flot kirkeligt arrangement, som der var brugt mange kræfter på at gøre til en fin oplevelse.

Nereta Kirke, bemærk det smalle tårn, med fem stokværk indeni.

Letland – dansk erhvervssucces
med potentiale for fremtiden

Af Peter Fjerring erhvervsrådgiver og bestyrelsesmedlem i Foreningen Danmark-Letland.

Da en gruppe nordjyske erhvervsfolk fra virksomheden Pumac Stanseværk syd for Aalborg for første gang kom til Letland i 1990'erne skete det ved lidt af en tilfældighed. De havde set en erhvervsrejse til Letland udbudt af Håndværksrådet, og de var faktisk tæt på at aflyse deres rejseplaner. Heldigvis kom de, en leverandør af metalkomponenter, afsted, for det blev startskuddet til en af de mange dansk-lettiske erhvervssucceser.
Fortællingen er klassisk for danske virksomhedsprojekter i Letland i 1990'erne. Pumac Stanseværk så et potentiale i at få fremstillet nogle af deres metalkomponenter i Letland i en god kvalitet og med et lavere omkostningsniveau. De startede derfor i 1999 en produktion i byen Liepāja – en økono-

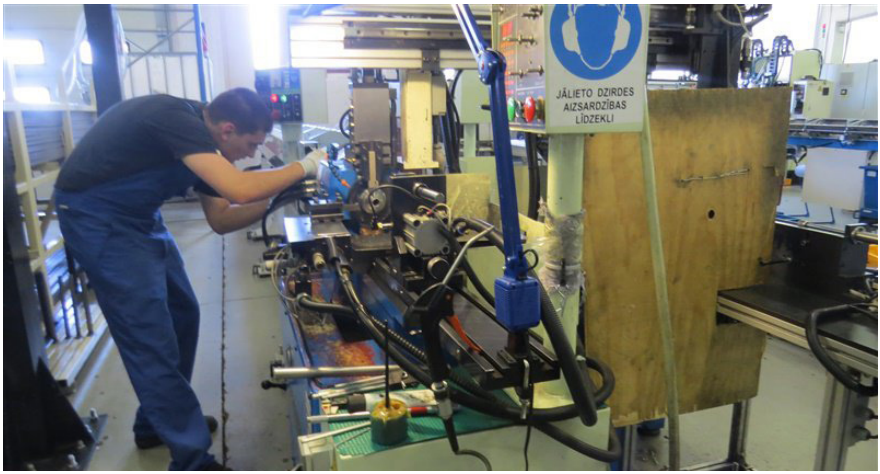

Pumac Stanseværk fra Nordjylland var en af de danske virksomheder, der i 1990'erne etablerede produktion i Letland. Deres projekt drejede sig om fremstilling af metalkomponenter. Foto: Pumac Stanseværk.

misk frizone, hvor nye virksomheder kunne fritages for visse skatter og afgifter. Meget kendetegnende for den tid blev der etableret et selskab (joint venture), hvor en del af virksomheden var ejet af en lettisk forretningspartner, der nogle år senere blev købt ud.
I 2008 var det så Pumac Stanseværks danske aktiviteter, der blev købt og overtaget. Den nye ejer var en anden nordjysk virksomhed, Mekoprint, mens virksomheden i Letland fortsatte i selvstændigt regi og i dag eksisterer under navnet Pumac Liepāja.

Stor dansk erhvervsinteresse

Pumac Stanseværk er bare én af mange historier om den store interesse for Letland, der de seneste årtier har været i dansk erhvervsliv. Den danske vareeksport til Letland har gennem årene været støt stigende, er nu omkring to milliarder kroner årligt og har en stor andel af industriprodukter.

Mange danske erhvervsfolk har de sidste årtier været i Letland. Her er det en delegation fra Sorø, der i 2013 besøger en højteknologisk fødevarevirksomhed i byen Valmiera. Foto: Ashley Brereton.

Vores import fra Letland er lidt højere (omkring tre milliarder kroner årligt) og her er det især råvarer og mineraler, der udgør en stor del.
Der er i dag omkring 250 danske datterselskaber i Letland. Der findes en del selskaber inden for landbrug, fast ejendom, rådgivning og så selvfølgelig industriproduktion. Danske virksomheder har siden Letlands selvstændighed investeret for godt fem milliarder kroner i landet, hvilket Danmarks størrelse taget i betragtning er et stort beløb. Vi er det land, hvis erhvervsliv har investeret 8. mest i Letland.
En vigtig grund til den dansk-lettiske erhvervssucces er naturligvis en forretningsmodel, der er baseret på at foretage produktion eller købe halvfabrikata i Letland, der kan levere varerne i god standard og af højt kvalificerede medarbejdere. Andre forklaringer skal findes i en forretningskultur, hvor danskere og letter ofte arbejder ubesværet sammen, og at der i 1990'erne blev gennemført mange tiltag af brancheforeninger og lokale erhvervsråd, der havde sigte på at knytte kontakt mellem danske og lettiske virksomheder.

Baltisk tigerøkonomi

Da Letland fik sin selvstændighed fra Sovjetunionen i 1991 var forhåbningerne til landets økonomi afdæmpede. Letland havde i Sovjettiden en del sværindustri, som i 1990'erne ikke længere var konkurrencedygtig. Men letterne overraskede positivt og havde i lang tid en årlig vækst på 10 procent, hvilket gav Letland tilnavnet "den baltiske tigerøkonomi".
Væksten var i høj grad båret af store udenlandske investeringer, der gav en stærk stigning i privatforbrug, lønninger og ejendomspriser. I 2008 kom finanskrisen, og den overophedede økonomi led skibbrud. I 2009 havde Letland en negativ vækst på minus 20 procent. Arbejdsløsheden steg, boliger gik på tvangsauktion og flere virksomheder og landets næststørste bank krakkede. Så var det igen tid til at skrive nekrologer over den lettiske økonomi.

Men Letland fremstår som et eksempel på, hvordan man hurtigt kan lægge en finanskrise bag sig. Letterne har i dag en af de højeste vækstrater i EU og har indført euroen som deres valuta. Samtidig er Letland et meget erhvervsvenligt land. På Verdensbankens nyeste indeks "Doing business", der rangerer næsten 200 lande efter hvor favorabelt erhvervsklimaet er, ligger de i dag nummer 14 i verden foran mange af de andre EU-lande.

Lettisk højteknologi

En mental barriere, som vi danskere må overvinde, er, at vi ikke længere skal betragte Letland som en "lillebror" - et udviklingsland, vi på alle måder skal bistå og hjælpe. Mange i dansk erhvervsliv har naturligt nok stadig et indtryk af Letland baseret på oplevelser og indtryk fra 1990'erne, men nu om dage er der tale om et nyt Letland med nye muligheder for danske virksomheder

Lettisk erhvervsliv handler i dag ikke udelukkende om maskiner, tekstilvarer og kemisk industri. Landet byder også på mange højteknologiske virksomheder som Drive eO, hvor Kristaps Dambis står i spidsen for udviklingen af elektriske racerbiler. Foto: Baltic Development Forum.

Letland drejer sig i dag ikke alene om billig produktion af maskiner, tekstilvarer og kemiske produkter, men også om en masse lettiske virksomheder inden for design, it og højteknologi.
Virksomheden Drive eO er et eksempel på et af Letlands nye og højteknologiske firmaer. Den ligger i byen Ogre lidt øst for Riga og udvikler prototyper for elektriske racerbiler. Direktør Kristaps Dambis og hans team af kompetente medarbejdere startede produktionen i 2011, og i 2015 var en af deres biler verdens første elektriske racerbil, der vandt et motorløb – det amerikanske løb Pikes Peak International Hill Climb.
Drive eO er et eksempel på, at selvom lettisk erhvervsliv overordnet set måske ikke står på spring til at overhale Danmark, kan Letland på mange områder matche os erhvervsmæssigt og teknologisk.

Fremtiden tegner lyst

Den økonomiske og teknologiske udvikling i Letland gør, at der også fremadrettet tegner sig et lyst billede for det dansk-lettiske erhvervssamarbejde.
Når et land oplever økonomisk fremgang vil der automatisk være et stigende marked for forbrugsvarer, udstyr til byggebranchen og serviceydelser (som for eksempel rejser og fritidsaktiviteter). Det åbner også op for nye muligheder for dansk erhvervsliv. Derudover vil der stadig være et potentiale for vores industri inden for produktionssamarbejde, underleverancer og køb af råvarer.
Et meget basalt sted for danske virksomheder at starte er ganske enkelt at besøge Letland. Der afholdes i Letland forskellige messer og erhvervskonferencer (også på engelsk), der kan være en god indgang til at lære landet at kende inden for en bestemt branche.
Derfor er det oplagt for danske virksomheder at lade turen gå til Letland næste gang, man planlægger at besøge et nyt land for at vurdere et potentielt marked.

Peter Fjerring

Skolesystemets udvikling

Signe Neimane,
Director of Education and Information Services of Riga City

Signe Neimane,

Mit første skoleår begyndte for mange år siden, midt i 1970'erne. Jeg kom i skole i en kendt Riga skole, hvor man havde særlige sprogkurser i engelsk lige fra 1. klasse, senere i de ældre klasser havde vi oven i købet også engelsk og amerikansk litteratur, kommenterede aviser og lærte teknikken omkring at oversætte. Takket være denne skole kan jeg kommunikere både mundtligt og skriftligt på engelsk i modsætning til mange mennesker på min alder, som kun kan èt fremmedsprog – russisk.

I sovjettidens skole skulle letter gå i skole i 11 år og russere i 10 år. Hvorfor? Det er der ingen der kan huske nu. Jeg fortsatte min uddannelse på Letlands Universitet for at blive

filolog (cand.mag.) i lettisk sprog og litteratur. Udover grammatik og litteraturanalyser skulle vi også studere Kommunistpartiets historie – og det var den første eksamen, som jeg dumpede til. Jeg begyndte at studere "et meget interessant emne" – Videnskabelig Kommunisme, men det var ikke umuligt at droppe det, for den lettiske syngende revolution begyndte. Jeg mente, at Letland ville blive selvstændigt i løbet af få måneder, men det skete ikke. Så jeg har fået mit afgangsbevis fra Universitetet, mens vi stadig var Sovjetunionen.
Jeg begyndte mit arbejdsliv som lærer på landet, der skulle jeg undervise i lettisk sprog og litteratur på en lille skole, to dage før vores selvstændighed i 1991. Den dag vidste jeg ikke, at jeg kun ville komme til at undervise i lettisk i fire år. Ændringerne begyndte overalt, vi var i en ny situation, vi kunne selv træffe beslutninger, og det var en temmelig vanskelig opgave, for ingen havde tilstrækkelig uddannelse/forudsætninger. Men under alle omstændigheder gik vi i gang, og sommetider blev der gjort fejltagelser. I løbet af de 26 års selvstændighed har vi haft 20 undervisningsministre. Og det betyder, at der har været ændringer på undervisningsområdet næsten hvert år, og det er der stadigvæk.

Den første undervisningsminister A. Piebalgs (senere var han i mange år EU kommissær) ændrede mit arbejdsliv, og også mit personlige liv. I 1992 annoncerede han, at første fremmedsprog på skolerne skulle være engelsk. Indtil da havde halvdelen af en klasse haft tysk, den anden halvdel engelsk. Ministerens beslutning var begyndelsen på døden for sproget tysk i skolerne, men den åbnede nye muligheder for mig. Jeg blev engelsklærer, fordi jeg var den eneste, der kunne det sprog på vores skole ude på landet.

Engelsk hjalp mig til at erhverve en MA i England i slutningen af 90'erne og derefter til et nyt job i Rigas Lærerefteruddannelsescenter. Min væsentligste opgave var

og er det stadigvæk at organisere forskellige slags professionelle udviklingsaktiviteter for lærere og skoleledere. Jeg underviser ikke længere på skoler, men jeg besøger skoler, og observerer tit undervisningstimer.
Dette er en vigtig del af mit arbejde, for når vi observerer og taler med lærere, finder vi ud af, hvilke professionelle behov og ønsker de har. Og hvilke behov og ønsker er der så? Det er stadigvæk noget med brug af IKT i lektionerne, det er noget om og til elever med særlige behov, hvordan kan de integreres, det er om arbejdet med immigranter, om stress og udbrændthed, undervisning i læsefærdighed osv. Hvis jeg kigger på disse behov fra et perspektiv som en ung lærer på landet i begyndelsen af 90'erne, så er der rigtig mange ord som vil synes ukendte og mærkelige for mig: IKT, immigranter, særlige behov, udbrændthed.... Livet har ændret sig og det har skolen også.
Samfundet og erhvervslivet efterspørger mere og mere fra skolerne: god kontakt mellem lærere og elever – elever har altid rettigheder, individuel tilgang, mere matematik og naturvidenskab, flere forsøg, kontakt til det virkelige liv.

Undervisningssystemet er under stadig ændring og det forårsager utilfredshed og stress for skolerne. Men sådan er livet – især livet nu til dags.
Når folk fra andre lande spørger mig, hvad jeg er stolt over i vores uddannelsessystem, er det altid svært at finde et svar, men her er det:
Sikre omgivelser i skolerne.
Stor vifte af hobby-undervisning (for det meste helt gratis).
Bilingual undervisning i skoler med andet undervisningssprog end lettisk.
Moderne udstyr til STEM-fagene, som betyder veluddannede lærere i **S**cience, **T**echnology, **E**ngineering, **M**ath.
Kreative lærere.
System af støtte til elever i hver eneste skole: talepædagog, socialpædagog og psykolog.

De svar er blot nogle af svarene, men vi vil fortsætte med at ændre vores skole/undervisningssystem, idet vi prøver at finde de bedste løsninger på moderne uddannelse. Det første skridt– en ny tilgang – kompetencebaseret undervisning og indlæring, er for nyligt blevet introduceret af Undervisningsministeriet. Denne tilgang vil blive implementeret på alle skoler og alle niveauer begyndende fra før-skole-klasser i løbet af de næste fem år for at gøre vores skoler bedre.

Oversat af KG

Efterskrift
Kirsten Gjaldbæk ,som kender Signe personligt, var efter læsningen af ovenstående artikel nysgerrig med hensyn til, hvordan man blev udvalgt til at komme på disse særlige sprogskoler i Riga hvor Signe fik sin første undervisning. Kirsten har fået oplyst følgende:

Da Signe begyndte i skole i 1970erne var følgende tilfældet i Riga:
”Der var 4 skoler, der var specialiserede i engelsk, 2 i tysk og 1 i fransk. Alle disse skoler startede med en førskole-klasse på ca 50 elever i hver, med børn på 6 år. Vi gik der en gang om ugen, lærte at læse og skrive og synge. Efter Nytår var der allerede mange børn, der var holdt op, vi var ca 40 tilbage. Så om foråret havde vi en slags individuel øvelse sammen med forældrene og lærerne. Jeg kan ikke huske særligt meget fra den, men jeg skulle vise min fornemmelse for rytme og sang også en sang, jeg skulle vist også recitere et digt. Den pædagogiske ide var, at hvis du kan synge, så bliver du god til sprog. Så det var en slags konkurrence, man var til for at komme til at gå på skolen med den udvidede fremmedsprogsundervisning.

Bestyrelsesformand Kirsten Gjaldbæk

Dansk pensionist i Letland

Winni Østergård Nielsen interviewer Bent Gammelgaard

En morgen stod der elleve hjorte ude på marken, fortæller Bent Gammelgaard, som de seneste ti år har boet på en ejendom i Viesite i det sydøstlige Letland.

Synet af de mange hjorte samlet på ét sted er en af den slags oplevelser, der får ham til at sætte så høj pris på sin tilværelse i Letland. At være omgivet af naturen, at se storke, fiskehejre, traner og sågar en hærfugl.

Glæden over naturen har han fra sin barndoms somre, som han tilbragte på sin bedstefars gård, hvor der var

Jeg ville dø, hvis jeg boede i en lille lejlighed i byen

køer og heste og alt, hvad et barnehjerte kan begære. Bent Gammelgaard er født i 1940 i Sønder Hygum, der ligger et stykke øst for Ribe. Han gik på efterskole i Vojens og kom umiddelbart efter skolen ud at tjene på flere gårde. Men arbejdet var hårdt, så han fik ødelagt sin ryg og måtte finde en anden beskæftigelse. I en årrække forsøgte han sig med forskelligt, arbejdede på Dronningborg Maskinfabrik, var

lagerforvalter på en fabrik i Haderslev, blev galvanisør. Endelig besluttede han at blive selvstændig og etablerede sin egen virksomhed som vognmand. Da det gik bedst, havde han fem lastbiler og tre mand i arbejde.

I 1963 var han blevet gift med Rigmor og fik med hende en datter. Hustruen havde i forvejen to børn, så der var et travlt familieliv ved siden af vognmandsforretningen.

Men i 1990 ramlede det hele. En svindler var skyld i, at Bent mistede op mod en million kroner, så han var nødt til at dreje nøglen om til sit firma. Heldigvis var Bent medlem af Kristelig Fagforening, så han kunne tage et job med at køre nødhjælp for organisationen Østeuropæisk Børnehjælp. Behovet for de mest basale ting var enormt efter murens fald. Han oplevede meget på turene til Rumænien, Albanien, Polen og Letland, men mange af oplevelserne var slemme. Det gjorde indtryk at se så megen nød især blandt børn.

Det tog to år at få renoveret huset

Fik en lettisk ven

Det blev turene til Letland, der kom til at forme Bents fremtidige skæbne. Han kørte blandt andet udstyr til et hospital og et børnehjem i Jekabpils, og kom dér til at kende en mand, der var direktør på en landbrugsskole. Kemien mellem de to mænd var god, og på et tidspunkt foreslog vennen, at Bent og Rigmor flyttede til Letland. Først lejede de en bygning sammen og brugte mange kræfter på at sætte den i stand. Ægteskabet holdt imidlertid ikke, så i 2007 så Bent sig om efter et nyt sted at bo. I avisen fik han øje på en salgsannonce for en gård i nærheden af Viesite. Gården var fra 1929. Tidligere havde der boet tre familier, og på et tidspunkt havde huset også rummet en børnehave. Der hørte ni hektar land til stedet, desuden en å med fiskeret. Det var det ideelle sted for Bent. Han var nu 67 år, var gået på pension, havde sparet op og kunne købe gården.

Huset trængte til en ordentlig gang renovation, fortæller Bent. - For eksempel gik der på et tidspunkt ild i huset på grund af forældede el-installationer. Det tog to år at blive færdig. Man skulle være af en særlig støbning for at klare skærene. Det var godt med stædighed, for meget var anderledes her. Skruer skulle købes i én forretning, træ i en anden, gipsplader et helt tredje sted.

Ud over hovedhuset satte Bent også en mindre bygning i stand, som nu benyttes som gæstehus. Han har ko og kalv og to hunde.

Jeg nyder at være beskæftiget hele tiden. Hvis jeg var tvunget til at bo i en lille toværelses lejlighed i

byen, ville jeg gå i stå. Jeg ville dø af kedsomhed. Her er der brug for al min kreativitet og opfindsomhed, for man skal helst være lidt af en tusindkunstner for at klare sig.
Han understreger, at det er vigtigt at lære sproget. I dag taler han lettisk til husbehov, har lyttet sig til sin kunnen. Han har flere unge, lettiske venner, ligesom han også kender en del danskere i området. Han kan lide at tale med folk, har fået et godt netværk og føler sig efterhånden som lette. At blive gammel i Letland frygter han ikke. De få gange han har haft brug for lægehjælp, har behandlingen været upåklagelig. Ligesom letterne betaler han for behandlingen, men den er ikke dyr. Foreløbig klarer han sig selv, hvis han skulle få brug for hjemmehjælp, vil han betale én for at komme.
På spørgsmålet om, hvorvidt han vil begraves i Letland eller Danmark, svarer han, at det må hans datter bestemme.

Foto og tekst Winni Østergård Nielsen
Winni er journalist og medlem af bestyrelsen for Rite Højskole

Engang har bygningen huset 3 familier

Venskabsforbindelsen med kirken i Kandava

Jørgen Lauterbach

Menighederne i Osted og Allerslev har gennem mere end 20 år haft en venskabsmenighed i Kandava, ca. 90 km vest for Riga. Forbindelsen blev etableret få år efter, at landet blev frit efter det sovjetiske herredømme. På det tidspunkt blev der knyttet mange venskabsforbindelser mellem byer i Letland og i Danmark. Således blev der også etableret venskabsforbindelser mellem de tre oprindelige kommuner i den nuværende sammenlagte Lejre Kommune: Lejre, Hvalsø og Bramsnæs. I 1993 rejste en delegation fra den gamle Lejre Kommune, bestående af bl.a. borgmester Evan Jensen, sognepræst Torsten Dam-Jensen, kommunale embedsfolk og andre til Kandava, og dette blev optakten til et mange-

1998 Lettiske musikere foran købmanden i Lejre, nu Dagli`Brugs.

Koncert i Herslev Præstegård

årigt venskab mellem de to kommuner. I forbindelse med besøget blev der også etableret forbindelse mellem Osted og Allerslev menigheder og den evangelisk-lutherske kirke i Kandava. I Lejre blev der dannet en Kandava-komité, der blev arrangeret gensidige besøg bl.a. af politikere og embedsfolk, der blev etableret samarbejde på skoleområdet og knyttet personlige kontakter. Med hjælp bl.a. fra Lions Club og andre blev der også sendt en del udstyr af forskellig art til Kandava, som der var god brug for.

Selv blev jeg involveret i dette arbejde i sommeren 1998, da man søgte værtsfolk til en gruppe på otte unge musikere fra Kandava og en præst. To af dem boede hos os. Som billederne viser spillede de ved den lokale købmand i Lejre, på plænen foran Herslev Præstegård, og de gav også koncert i Allerslev Kirke.

I sommeren 2002 arrangerede Torsten Dam-Jensen en tur i privatbiler via Karlshamn-Liepaja til Kandava. Heri deltog foruden præsteparret min kone og jeg samt et tredje par. På det tidspunkt var der etableret et godt venskab mellem Dam-Jensen og præsten Kandava, Kaspar Simanovitch,

Jørgen Lauterbach yderst til venstre og Torsten Dam-Jensen i midten i Cesis kirketårn.

og det blev i mange år en slags omdrejningspunkt for venskabsforbindelsen. Vi blev modtaget af en større delegation på kajen i Liepaja, og vi havde en både smuk og interessant tur til Kandava med mange stop undervejs. Det blev sent, inden vi nåede frem. De næste dage var der tilrettelagt et omfattende program, der bl.a. bød på en to dages tur med menigheden til Riga, Sigulda og Cesis. På billedet er vi kommet helt op i tårnet på kirken i Cesis med Dam-Jensen i midten. Vi mødte megen gæstfrihed og imødekommenhed under hele turen.

I 2004 besøgte et hold konfirmander fra Osted Kandava i 5 dage. Turen blev en stor succes. Som Dam-Jensen skrev: ”Sundt for vore forkælede unge at stifte bekendtskab med helt andre forhold, og deltagerne fik en oplevelse for livstid.”

I de følgende år blev venskabsforbindelsen udbygget på flere måder. I samarbejde med kommunen i Kandava og med støtte fra Osted og Allerslev menigheder og ikke mindst fra privat side i tilknytning til kirkerne blev der oprettet et

suppekøkken i Kandava. Der blev samlet ind hertil både gennem kollekter i kirkerne i Osted og i Allerslev og gennem privat indsamling. Gennem årene er der på denne måde sendt mange penge til Kandava og uddelt mange måltider.
På kirkernes hjemmeside kunne man i 2009 læse:
”Som bekendt har et menighedsrådsmedlem i Allerslev sammen med sin kone taget initiativ til at støtte planerne om oprettelsen af et suppekøkken i Kandava. Baggrunden er, at Letland er blevet meget hårdt ramt af den økonomiske krise, og at man derfor frygter, at visse befolkningsgrupper vil gå efteråret og vinteren sultende i møde.
Den evangelisk-lutherske menighed i Kandava, Lejres venskabsby gennem 16 år, har set en vigtig diakonal opgave i at hjælpe de lokale nødlidende borgere, og det er derfor naturligt, at vi i Osted- og Lejre-området kobler os på projektet som mennesker og menighed.”
I efteråret 2009 blev der afholdt et stort arrangement i kulturhuset Felix i Lejre til støtte for suppekøkkenet i Kandava. Her havde vi besøg af pastor Simanovitch’ efterfølger,

Suppekøkken i Kandava

Raimonds Mežiņš. Han fortalte, at der var god brug for suppekøkkenet, og han udtrykte stor taknemmelighed.
Der ydes også støtte hertil fra andre lande bl.a. fra tysk og amerikansk side. Der er fra den ansvarlige person i Kandava, Zigrida Pelite, udtrykt stor taknemmelighed, og vi har fået billeder. Som det blev udtrykt i en mail i vinteren 2011: "Takket være suppekøkkenet kan fattige mennesker få varm suppe og brød hver dag i denne vinter. Vi vil gerne sige mange tak til jeres menighed for støtte til dette projekt. Den 24. december var der julearrangement for fattige mennesker i folkekøkkenet og julegaver."
Fra privat side her i Lejre er der også indsamlet tøj, der er kørt derover.
I foråret 2010 besøgte 11 konfirmander fra Osted og Allerslev med forældre venskabsmenigheden i Kandava fra en fredag til søndag. Turen begyndte med et besøg i Riga. Lørdag formiddag deltog gæsterne fra Danmark i den årlige arbejdsdag på kirkegården. Der skulle pudses vinduer, og den gamle kirkegård skulle ryddes og rives. Konfirmanderne gik til opgaven med stor iver, og det var en god lejlighed til at blive rystet sammen. Om eftermiddagen var der busudflugt til Kuldiga, og om aftenen ungdomsgudstjeneste, hvor mange af menighedens unge deltog. Søndagens hovedprogram var gudstjenesten, der sluttede med en halv times orgelkoncert af Osted og Allerslevs dygtige organist, Camilla Donovan. Det vakte stor glæde i menigheden.
Der har også været besøg her i Lejre af medlemmer af menigheden i Kandava, og der er knyttet personlige kontakter. Jeg har selv besøgt kirken i Kandava i forbindelse med gudstjenester i 2013, 14 og 15, og jeg har hver gang fået en meget venlig modtagelse. Jeg har overbragt hilsener både den ene og den anden vej. I 2013 var der noget uklarhed om præstesituationen, men jeg kunne efter hjemkomsten fortælle Torsten Dam-Jensen, at der inden for det sidste år var kommet en ny præst, Atis Freipics. Det orienterede Torsten om – og også om mit besøg - på kirkernes hjemmeside og

der blev indlagt billeder, som jeg havde taget. En måneds tid efter mit besøg sendte Atis Freipics et udførligt brev til Torsten, som blev bragt på pastoratets hjemmeside. I brevet skriver han bl.a., at ikke blot han men hele menigheden er glad for venskabsforbindelsen, og han nævner, at forbindelsen i år (2013) har 20-års jubilæum. "De forrige præster, Kaspars og Raimonds, havde heldet at møde dig/jer personligt og holde forbindelsen oppe. Jeg ved også, at I har hjulpet og stadigvæk hjælper menigheden. Det sætter vi meget pris på og er meget taknemmelige for!" Og Atis udtrykker ønsket om, at Torsten kan komme og besøge dem, så han kan lære ham personligt at kende.
Sådan er det imidlertid ikke gået. I Osted og i Allerslev har der været udskiftning af rådsmedlemmer, og der er ikke længere den samme interesse for at opretholde venskabsforbindelsen med Kandava.
Den 10. marts 2016 blev der afholdt et fælles menighedsrådsmøde for Osted og Allerslev Sogne. Et af punkterne var "Venskabsforbindelsen og samarbejdet med Kandava og arbejdet i Kandava-udvalget, afklaring og beslutning." Af referatet fremgår, at "Emnet blev behandlet bordet rundt. Efterfølgende blev det ved almindelig afstemning besluttet, at samarbejdet og kollektindsamlingen vil ophøre ved årets udgang."
Torsten Dam-Jensen meddelte dette til kontaktpersonen i Kandava, Zigrida Pelite, og på kirkens hjemmeside: http://ostedkirke.dk/kandava kan man se en nærmere redegørelse herfor samt Zigridas svar. Her fortæller hun også i korte træk om suppekøkkenets historie.
Der var dog flere medlemmer af menigheden, der undrede sig, og på kirkens hjemmeside kan man nu også læse: "Forbindelse til vore venner i Kandava i Letland er fortsat intakt. Menighedsrådene har besluttet at fortsætte vore indsamlinger i kirkerne ved gudstjenester og koncerter samt ved FredagsTræf i Stalden til projekt suppekøkken. I 2016 samlede vi ca. 3.500 kr. ind til formålet. Sammen med

tidligere års indsamlinger betød det, at vi i det forgangne år kunne sende 12.000 kr. til Kandava – 6.000 kr. i sommer og 6.000 kr. til jul. Pengene er blevet modtaget med stor glæde og tak. Torsten Dam-Jensen"

Som man kan se, er det mange mennesker der gennem årene har været involveret i venskabsforbindelsen, og jeg tror, de har haft stort udbytte af at være med. Det har for mig personligt været en stor glæde at møde de mennesker i Kandava, som jeg efterhånden har lært at kende gennem mange år, og jeg håber forbindelsen kan fortsætte også i årene fremover.

Foto og tekst Jørgen Lauterbach

Besøg i Kandava i 2015 i sakristiet.
Kvinden med hånden i vejret er organisten og bagved præsten, Atis Freipics

25 års venskab

Ole Petersen.

25 års venskab mellem menighederne i Valby og menigheden i Nereta.

Selv om Letland kun ligger ca. 1000 km. fra Danmark, var det efter 2. Verdenskrig med den Sovjet-Russiske besættelse af de baltiske lande så godt som umuligt at have nogen form for kontakt med Letland på trods af, at der forinden havde været nære relationer vore lande imellem. Men pludselig blev den til tider meget højspændte verdenspolitiske situation i 1960-80'erne opløst, da symbolet på de to skarpt adskilte verdener forsvandt ganske fredeligt i løbet af en god times tid. Jeg er sikkert ikke den eneste, der endnu husker, hvordan Berlin-muren helt udramatisk blev åbnet en aften, så man kunne gå frit fra den ene verden til den anden.
Vi fik da bekræftet, hvad der havde været stærke rygter om, at mennesker på den østlige side af jerntæppet havde levet i en fattigdom, frygt og angst, som ingen kunne forestille sig.
Snart efter blev Estland, Letland og Litauen igen selvstændige – for Letlands vedkommende den 21. august 1991.
I Valby havde Aalholm Sogns Menighedspleje netop taget initiativet til at ville åbne en genbrugsbutik på Aalholm Plads 1-3, 2500 Valby. Meget hurtigt stod vi med et positivt problem: Alt for meget fint genbrugstøj. I stedet for at måtte smide det ud, fik jeg via Mellemkirkeligt Råd kontakt med to menigheder i Letland, som gerne ville modtage dette tøj.
Jeg havde da fået samlet en gruppe mennesker, som syntes, at det ville meget spændende, hvis vi kunne få nær kontakt med en kristen menighed – ja, få en venskabsmenighed – i den da "nye verden". Det første brev blev afsendt herfra i efteråret 1992.
Siden dengang har kirkerne i Valby haft nær kontakt til den evangelisk-lutherske menighed i den lille by Nereta – ca. 140 km sydøst for hovedstaden Riga – hvor der i dag bor ca. 1800 mennesker.

Nereta og omegn.

Formelt antog interessegruppen i Valby snart navnet: Valbysognenes Letlandssamvirke.
At de kristne menigheder i de kommunistiske lande havde haft særdeles vanskelige vilkår at leve under igennem de mange besættelsesår, var ikke ukendt; men at det har været så grufuldt, som ingen af os kan forestille os det, har jeg efterhånden fået bekræftet på mange forskellige måder. Man kunne f.eks. blive sendt i en Gulaglejr i Sibirien for at fejre jul på trods af, at der officielt var religionsfrihed. Kom man til en kirkelig handling, f.eks. fik begravet sin kære gamle mor, kunne man risikere at blive prikket på skulderen af et medlem af det hemmelige politi og få at vide, at hvis man igen viste sig i kirken mistede man alle sine borgerlige rettigheder: Arbejdet, adgang til sundhedsvæsnet o.s.v. – nærmest en dødsdom.
Ud over de mange personlige beretninger, jeg har hørt, så har jeg og mange andre fra Valby oplevet noget af denne for os underlige og særdeles ubehagelige stemning.
Under mit første besøg i Nereta i efteråret 1995 hilste ingen på hinanden, når man passerede hinanden på gaden. Alle

Møde med menigheden i efteråret 1995

havde på den hårde måde lært, at man for et godt ord kunne blive sendt til Sibirien, og aldrig ville komme hjem igen. Glansen – gnisten – livet i øjnene på menneskene var udslukt. Ansigterne var virkelig grå!
Selv om min gruppe og jeg var nogle af de første turister i byen, blev vi mødt med stor reserverethed, hvilket jeg synes tydeligt fremgår af dette billede på forige side! ”Hvad er det for mennesker, der her kommer til os?” ”Hvad vil de os? Mener de noget med det, de siger!” Endnu er det ikke helt glemt, at vesten ikke støttede Letland mod Rusland i hverken 1939 eller efter afslutningen af 2. Verdenskrig.
Vi få danskere besluttede i efteråret 1995 demonstrativt at hilse på alle, vi mødte på gaden. En af de få gloser, vi havde fået lært var ”Labdien!” – og det blev nu sagt tydeligt!
Det mærkelige skete: Den sidste dag af vort besøg, hilste én forsigtigt tilbage fra det modsatte fortov. Med andre ord: Vi genopfriskede noget fra deres fortid, de egentlig godt kendte til, men ligesom havde fortrængt p.g.a. frygt.
Heldigvis er stemningen nu totalt anderledes; alle hilser med glæde på os, når vi er på besøg i Nereta!

I de første år af venskabsforbindelsen var det ikke helt nemt for os danskere, at vænne os til denne dybt indgroede mistillid. Vi kunne f.eks. aldrig i de første mange år lave nogen form for fast aftale eller få konkrete informationer; deres oplevelser fra besættelsestiden sad dybt i dem. Men jo mere de lærte os fra Valby at kende, fik de tillid til os – bl.a. åbnede nogle få deres meget spartanske hjem for os, så vi kunne bo privat, når vi kom på besøg. Dette var særdeles berigende for alle parter. Vi kunne langt bedre forstå deres sind, holdning, kultur, ligesom de meget gerne ville lære af os f.eks. dét at turde hilse på hinanden og snakke med hinanden om familieliv og bordskik, renlighed, skrive takkebrev for modtagne gaver, aflægge regnskab for pengeoverførsler og meget andet lignende. Egentlig genfinde deres kultur fra deres før-besættelsestid – ja, lære at være menneske og menneskelig igen!

Igennem de nu 25 års venskabsforbindelse er det lykkedes at besøge hinanden mindst én gang hvert år enten her eller der. Under disse officielle besøg har der altid været holdt en fælles gudstjeneste. Og jeg har flere gange haft den glæde at få lov til at prædike i Neretas gamle kirke, som nu står på UNESCOS verdens-arv-liste. For år tilbage kunne jeg en del lettisk (hvilket jeg desværre ikke har magtet at holde vedlige) og har da prædiket på lettisk, hvilket har betydet utrolig meget for menighedens medlemmer. Det var da som om noget smeltede dybt inde i dem; en hel del havde af glæde og bevægelse tårer i øjnene.

Nereta Kirke er bygget i en kendt byggestil.

Kirken i Nereta blev opført i 1593 på initiativ af grev von Effern, som tilhørte den tyske ridderorden, der havde erobret Letland i begyndelsen af 1200-tallet. Han lod også opføre en herregård lige uden for byen.
Kirken har undgået ødelæggelser igennem de 424 år, som kirken har eksisteret, hvilket er lidt af et særsyn i Letland. Sveriges, Tysklands og Ruslands hære har draget hærgende gennem landet i årene 1600-1800. Herefter kom Napoleons styrker og brændte det af, de kunne, på deres togt til Moskva. Under 2. Verdenskrig stod store slag på lettisk jord! I løbet af den russiske besættelse blev 20% af Letlands kirker ødelagt.
Men Nereta kirke står stadigvæk, som da den blev bygget – i

en genkendelig nordisk stil.
Reformationen i Letland blev først gennemført i 1550´erne – lidt senere end i Danmark — selv om Martin Luthers reformatoriske tanker allerede i begyndelsen af 1520'erne havde fået mange tilhængere i Riga. Siden reformationens gennemførelse i landet har den lettiske kirke udviklet sig nogenlunde som i Nordeuropa, da præsterne for det meste blev uddannet i Tyskland eller under stærkt tysk teologisk indflydelse.

Alteret i Nereta Kirke

Først med 2. verdenskrig skete der dramatiske ting p.g.a. den sovjet-russiske besættelse, hvor stort set samtlige præster og ledende kirkefolk enten blev skudt på stedet eller blev sendt til Sibirien.
De mange år uden dybere teologisk tænkning mærkes den dag i dag, hvor der dels er mangel på en større, åben teologisk diskussion og orientering dels mangel på præster, teologisk viden og den almindelige kirkelige tradition, der er en naturlige følge af et ubrudt gudstjenesteliv.
Den lettiske kirke har ligesom landet i det hele taget desuden endnu ikke magtet at gøre endeligt op med den frygtelige tid under besættelsen. Mange ledende - også indenfor kirken tør ikke se deres fortid i øjnene.
Hvor mærkeligt det end lyder, så har vi i Valby været med til at spille en formidlende rolle i Nereta i forhold til besættelsestiden.
Byens indbyggere nærer nu så stor tillid til os, så de tør

Det indre af Nereta Kirke

betro os mange af de rædsler, de har måttet gennemleve, bl.a. under ophold i Gulaglejre, og på denne måde ligesom få bearbejdet en del traumer. Nogle gange er det sket, hvor flere af deres egne har lyttet med. Det gør det ligesom lidt mere legitimt for dem at fortælle om fortiden.

Fordi man helt naturligt holdt op med at komme i den lokale kirke under den sovjet-russiske besættelse p.g.a. truslen om repressalier, kom vi i Valby i begyndelsen af 1990'erne til et ødelagt menighedsliv. Derfor har vi fra begyndelsen af arbejdet på at opbygge menighedslivet. Det har aldrig drejet sig om at støtte enkelt-personer.
Ikke mindst støttede vi fra begyndelsen arbejdet blandt børn og unge. Der fandtes f.eks. ingen kristne bøger. Man vidste reelt ikke hvordan, man skulle fortælle børn om kristendom. Takket være én i vores arbejdsgruppe, Martin Linkis, som

var kommet til Danmark som ung flygtning i foråret 1945, fik jeg oversat nogle få kristne bøger til lettisk. Dette materiale fotokopierede vi og fik bragt til Nereta. Ligesom han oversatte mit eget udarbejdede konfirmationsundervisningsmateriale til lettisk. En del lettiske præster er blevet undervist i dette i begyndelsen af 1990'erne indtil langt bedre materiale kom til.
Der blev sendt papir, blyanter, tusser og meget andet materiale derover – foruden en flonellograf, som søndagsskolelederne var utroligt glade for.

Der blev også sendt mere humanitær hjælp frem; det var jo trods alt overskudstøj fra Aalholm Kirkelige Genbrugs, der startede det hele. Vi fik således i de første år sendt 2 store lastbiler med hver ca. 20 tons derover fyldt med masser af genbrugstøj, hospitalsudstyr fra plejehjem i Valby, senge, lifte, kørestole, krykker, gå-stativer, stokke, køkkenudstyr, medicin. Også husholdningsartikler som sæbe, rengøringsmidler, toiletpapir - ja, der var meget!
Men det var ikke for meget. Dengang kunne de bruge alt. Ingen kunne forstå, hvor nedslidt, udpint og udplyndret landet var efter 50 års russisk besættelse.

Lastbil fyldes foran genbrugsforretningen

Takket være kontakter til bl.a. Lions Club har vi fået givet pænt store donationer, så vi har kunnet overrække bl.a. den lokale skole, det daværende lokale hospital, og nuværende plejehjem økonomiske gaver, som har været til stor glæde, f.eks. nye toiletter og brusekabiner til skolen, lift og vaskemaskiner samt tilskud til indretning af aktivitetsrum på plejehjemmet.

Også med hensyn til kirkelivet har vi støttet. F.eks. har der siden afslutningen af 2. Verdenskrig ikke kunnet ringes med kirkens klokke.

Gammel klokke

Kirkeklokken fra Danmark

Den blev for russerne belejligt nok skudt i stykker, da Nereta blev indtaget. Da Nereta kirke i 1993 fyldte 400 år – altså lige efter, at vi var kommet i kontakt med menigheden – kunne vi ikke finde nogen bedre gave at give dem, end en ny kirkeklokke.

På trods af store toldproblemer ved indførelsen i landet, for en kirkeklokke stod naturligvis på det tidspunkt ikke på de officielle lister over de varer, det var tilladt at indføre, så ringer ”vores” kirkeklokke til stor

glæde for indbyggerne i Nereta. Mange siger stadigvæk: ”Vi får en dejlig hilsen fra Valby hver gang klokken ringer. ”
Taget på Nereta Kirke trængte i begyndelsen af 2000-tallet stærkt til fornyelse. Gik man oven over hvælvingerne var det næsten som at gå i dagslys, så utæt var taget. Det lykkedes os at samle næsten 100.000 kr. ind til et nye tag, hvorefter man i Nereta turde gå i gang med renoveringen.
Samtidig blev kirken malet.
Der er også blevet givet pengegaver til opvarmning af kirkerummet, så det var muligt at gennemføre gudstjenester i løbet af vinteren – først blev der indkøbt en stor ovn til opvarmning ved hjælp af brænde. Senest har man fået lagt elektriske paneler og varmerør under bænke og i gulvet.

Ved præsteskiftet i Nereta i 1997 stod man pludselig uden bolig til den nye præst; men uden en sådan ville biskoppen ikke udnævne en ny præst. Vi i Valby blev spurgt, om vi kunne hjælpe. Det lykkedes os også ved frivillige gaver at skaffe penge til at kunne købe en treværelses lejlighed, som den dag i dag er præstebolig.

Valbysognenes Letlandssamvirke har også ydet økonomisk tilskud til restaure-

ringen af det lille menighedshus, hvor mange møder holdes.
I 2001oprettede menigheden i netop dette hus en lille udgave af Aalholm genbrugsbutik – dér, hvor det egentlig begyndte – og en lille ring blev dermed sluttet.
Herfra udgår også sognets diakonale arbejde; ligesom man har aktiviteter på plejehjemmet.
I Nereta Sogn eksisterer også et bibelkredsarbejde – inspireret af os i Aalholm. Vi samler stadigvæk penge ind under hvert møde hos os til bibelkredsen i Nereta. Penge, der går til indkøb af bibler, salmebøger, kaffe og kage.
I 2016 blev der udsendt en ny salmebog i Letland. Som ét af de få sogne i Letland kunne Nereta anskaffe denne p.g.a. en pengegave fra os, hvilket de også er virkeligt taknemmelige over.

Døbefont havde man heller ikke.
I de første år oplevede vi, at præsten gik rundt med et blik-

Menighedshus i Nereta med den lille genbrugsbutik

fad, der var så bulet og ramponeret, at selv hønsene i min mormors hønsegård ikke ville være blevet fodret af sådan et. Det havde hun ikke kunnet nænne. Siden fik man en sovsekande i rustfrit stål - sådan én, vi alle kender fra cafeteriaer.

Jeg kom for år tilbage i kontakt med Enghave Kirke, København, hvis oprindelige døbefont mange år tidligere var blevet udskiftet. Denne døbefont kunne vi få, og menigheden i Nereta er i dag utroligt lykkelig for den.

Af ydre er den ganske vidst beskeden; men som de siger i Nereta: Den passer lige til vore forhold. Og den anvendes igen flittigt! Mange – også voksne – bliver nu døbt.

Jeg synes, at den måde, man i Nereta modtager nye døbte på, er noget så fornem, at har vi i Danmark kunne lære af det.

Børnene og de unge i søndagsskolen har af ler formet små får, og brændt dem i en ovn, vi i Valby har givet som gave.

Sammen med en lille buket blomster fra en privat have overrækkes dette får lige efter dåben. Man hører nu med til vor Herres flok, som han er hyrde for!

Sognepræst Aldis Pavlovičs, Nereta, oplyser, at menigheden med udgangen af 2016 havde 125 betalende medlemmer – man skal betale 15 Euro, ca. 120 kr. pr. år – men han regner selv med, at der er ca. 75, der ikke har råd. Ved søndagens gudstjeneste i snit er 40 medlemmer til stede.

Desuden fortæller han, at der i år er blevet døbt 15 børn og 16 voksne. Han har også i årets løb konfirmeret 15, viet 3 og begravet 5. I børne- og ungdomsarbejdet er der ca. 100 medlemmer.
For 25 år siden kom vi i kontakt med en lille forsagt menighed. Vi har i disse år lært, hvad ydmyghed, vedholdenhed og inderlighed har af betydning for vores kristne tro. Det har været en glæde uden lige at kunne få lov til at dele vores kristne tro med hinanden – til gensidig inspiration og støtte – og i dag se, at der er en livskraftig menighed i Nereta.

Gave ved dåb

Disse mange år har desuden betydet, at der er flere af os, der nu har virkelig nære venskaber, hvilket kun er med til at understrege, at på trods af landegrænser, kulturforskelle m.m., så er der noget meget dybere, der magter at knytte os sammen.

Ole Petersen er sognepræst i Aalholm Kirke, Valby
Fotos: Ole Petersen

Jani Fest

Brydegården i Måløv dannede i år rammen om Lettisk-Dansk Foreningens Jani fest, Sankt Hans fest. Arrangementet fandt sted 10. juni i højt og fint sommervejr. Knap 60 personer havde fundet vej til Brydegården, hvis rammer egnede sig fortrinligt til såvel hygge omkring madkurvene som legene på de grønne arealer. Foreningen ser frem til at arrangere Jani Fest her næste år.

Niels Bendix

Valdemarsdag

Danmark-Letland Foreningen har for 3 år siden modtaget en dansk fane, som kan stå sammen med den lettiske fane vi har. Derfor møder vi op på Valdemars dag i Holmens Kirke, hvor der er modtagelse af nye faner. I år var der 8 nye modtagelser. To af dem gik til en forening for Sct. John og en forening for Sct. Thomas. I den anledning var der en masse kvinder på besøg fra øerne i det Vestindiske. De var i smukke dragter, som var med til at gøre dagen endnu mere festlig. Det er en årlig begivenhed og alle kan møde op på Valdemars Dag den 15. juni kl. 19.00 og deltage i festligholdelsen af vores flag. Håber at vi ses til næste år.

LN

Arijas Adamas beretning om sit liv

Sniedze Eglite

Mit arbejdsliv har altid været forbundet med det tyske sprog, selv nu hvor jeg er pensionist.
Min lærergerning var altid orienteret efter, hvordan man metodisk og praktisk kunne gøre det lettere for eleverne at lære at bruge sproget. Derfor er det så vigtigt, hele tiden at efteruddanne sig og lede efter nye veje til, hvordan man rent praktisk kan lære et fremmed sprog.
De vigtigste årstal for min levnedsbeskrivelse:
1968 – Afslutning af studium, begynder at arbejde på 5. gymnasium i Liepaja (lettisk gymnasium betød 5.-12.klasse)
1968 – bliver gift
1970 –vores datter kommer til verden den 6. januar. Min far dør i en alder af kun 52 år, min mor flytter ind hos min familie i Liepaja. Hun kan ikke finde arbejde i byen, da hun har været bondekone indtil da. Min mor har hjulpet mig meget. Jeg kunne komme tilbage til skolearbejdet efter 8 måneders barsel. Min mor passede barnet, lavede al mad

Arija med sin klasse i 1986. De røde tørklæder på dette billede viser, at de er medlemmer af den kommunistiske børne og ungdomsorganisation, på det aldersniveau, hvor de kaldes pionerer.

osv. (oversætters bemærkning: Arijas mand arbejdede på skiftehold på Metallurgische Fabrik i Liepaja, familien boede i alle årene i en 2½ værelses lejlighed på 4.sal i et sovjetbygget betonblokejendom).
5. gymnasium Liepaja var en skole med udvidet tyskundervisning, dvs. eleverne blev inddelt i små grupper, ca 10-12 elever på samme niveau. Der blev undervist i tysk (som fremmedsprog) allerede fra 1. klasse. Fra 10.klasse skulle der også undervises i tysk litteratur, Geografi, og oversættelsesteknik. Der manglede lærebøger og undervisningsmaterialer til skolearbejdet.

Arija sammen med elever ved skoleafslutning.

Vi tog kontakt til kolleger i Estland (skoler i Tallinn og Räpina) i Litauen (Schaulai og Klaipeda bl.a.) Vi byttede lærebøger, nogle bøger kom også fra Moskva. Vi eksperimenterede og søgte efter de bedste varianter til vores elever. I Letland var der i alt tre skoler af den slags med udvidet tyskundervisning.
Vi organiserede konkurrencer, eftermiddage med skuespil om forskellige temaer, sprogolympiader osv. for vores elever,

for at aktivere indlæringen og for at udvikle interessen for sprog og sprogstudier.
Byen Liepaja var dengang en "lukket by", dvs. den var afspærret, og man kunne ikke uden videre komme dertil. Her var meget militær, en stor gruppe af Sovjetunionens armé/marine var placeret her. Liepaja var en lukket grænseby også i forhold til turister. Vores børn har hverken set udlændinge eller hørt dem tale!
1972 fik vi vores anden datter. Fordi min mor havde overtaget husholdningen og pasningen af børnene, var jeg helt rolig mht. at alt i hjemmet var i orden. Det har hjulpet mig rigtig meget, for både min mand og jeg gik jo på arbejde. For mig var det vigtigt, at jeg kunne tage til alle kurser, seminarer og andre efteruddannelsestilbud. Jeg kom altid tilbage med nye ideer. Jeg diskuterede de ting, jeg havde hørt og oplevet med mine kolleger, og vi besluttede så, hvad for noget af det, der kunne være vigtigt for os. Vores skoleledelse var imødekommende og støttede vores bestræbelser for at tilføre undervisning nye ideer.
I 90erne, da Letland igen var blevet uafhængigt, begyndte muligheden for også at tage kontakter til udenlandske kolleger og høre, hvad de lavede. Vores skole fik ny skolele-

Tysklærerteamet fejrer Santas fødselsdag. Arija helt til venstre.

der. Hun var glad for at støtte den slags kontakter. Vi modtog gæster, søgte og fandt partnere i udlandet, i Tyskland, i Danmark, i Finland. I 1994 begyndte samarbejdet med Hannover, i 1995 rejste den første delegation fra vores skole til St.Ursula Gymnasium i Hannover. Dette samarbejde var særdeles frugtbart, med deres hjælp deltog vores elever og lærere sammen med kolleger fra Polen, Tjekkiet, Tyskland og andre lande i projekter om tidens aktuelle temaer – naturbeskyttelse, træ-arkitektur o.a. Disse projekter gav os mulighed for at tale tysk og få noget at vide om aktuelle problematikker.
På næsten samme tidspunkt fik vi også de første kontakter til Kirsten Gjaldbæk og andre danske kolleger. Med Kirstens hjælp (overs.bem. Demokratifondstøttet studierejse for lettiske tysklærere til DK 1996) lærte vi Danmark og danske kolleger at kende, fordi vi blev så hjerteligt modtaget i deres familier, hvor vi boede ved vores ophold i Danmark. Det var muligheden for at se Danmark indefra.
I mine 41 års virke som lærer har jeg nået meget. De sidste 8-9 år var mit arbejde tæt forbundet med skoleteateropførelser på tysk. Hvert år lærte vi noget nyt, og det var en stor

Lettiske lærere på besøg i Danmark i 90erne, Arija nr. 2 fra højre

fornøjelse at arbejde med det. Naturligvis fik vi også mange venner ved det, bl.a. i lande som Tyskland, Polen, Tjekkiet, Finland. Men i Danmark har vi aldrig spillet teater. Måske nåede vi det bare ikke – krisen begyndte og det var ikke let at løse de økonomiske sider af aktiviteterne.
Takket være dette samarbejde fik vi også gode personlige kontakter med danske kolleger, jo også langvarige venskaber. Jeg har i år kunnet ønske min veninde, matematiklærer Lisbet Andersen, til lykke på hendes runde (80 år) fødselsdag, og vi kunne sidde og mindes de mange møder, besøg og de talrige breve, som gennem årene er vandret fra Letland til Danmark og tilbage igen. Jeg har flere gange været hos Lisbet. Og hun har med min hjælp også lært både Letland og vores liv og kultur bedre at kende.

Den danske veninde Lisbeth og Arija til højre.

Kirsten Gjaldbæks tillægsbemærkning til ovenstående:
Arija Adama var indkvarteret hos min matematikkollega Lisbet, da hun var her på Demokratifondsrejsen i 1996. De blev ægte gode venner, Lisbet besøgte Arijas hjem i Liepaja, og Arija og hendes mand besøgte Lisbet i Rødovre. De to ældre kvinder holder fast i deres nære venskab.

fotos Arija,
Interviewer Sniedze Eglite
Oversættelse fra tysk: Kirsten Gjaldbæk

Letland og flygtninge

Det sidste arrangement jeg deltog i på folkemøde 2017 havde overskriften ”Better protecting refugees in the EU and globally” Foredragsholderen fra UNHCR, FN’s Flygtningehøjkommissariat Wilfried Buchhorn gav mange letforståelige facts og gav klarhed over mange ”fake news” som florerer omkring flygtninge.
Og så var han meget positiv på trods af alle problemerne.

Jeg havde andre steder fået det indtryk, at alle de østeuropæiske lande nægtede at modtage flygtninge. Jeg havde undret mig over at Letland ville afslå, når nu så mange letter var rejst til udlandet. Jeg bad derfor Johan Frantz give lidt facts om Letlands situation.
Og jeg blev meget overrasket, for han var særdeles positivt stemt over for alle tre baltiske lande. Han syntes de gjorde det perfekt både med at modtage den tildelte kvote, og med hensyn til den efterfølgende behandling. Det var opmuntrende at høre, selv om han indrømmede at der stadig var mange problemer. Men letternes ihærdige indsats var ligefrem genstand for andre østeuropæiske landes interesse.

Jeg fik siden fra Elisabeth Arnsdorf Haslund i FN tilsendt forskellige links til nærmere belysning.
Jeg har derfor ønsket at medtage et kort resume i dette jubilæumsnummer, da det jo i høj grad er en byggeklods til Letlands identitet.
Det skal dog indledningsvis siges at det hele ikke var lige rosenrødt, men stadig opløftende.

Jeg vil starte med det mest positive, en status fra 13. juni fra europakommissionen over den ”omfordeling” af flygtnin-

Countries	Relocation from Italy	Relocation from Greece	Allocation
Austria			1953
Bulgaria -		47	1302
Czech Rep.	-	12	2691
Denmark	-	-	-
Estonia	-	130	329
Finland	653	900	2078
France	330	3148	19.714
Germany	2512	2943	27.536
Greece	-	-	-
Hungary	-	-	1294
Ireland	-	459	600
Latvia	27	281	481
Lithuania	17	267	671
Malta	47	90	131
Romania	45	541	4.180
Sweden	39	0	3766
Norway	810	533	-

Udpluk af EU´s status over omfordelingen 30. maj

ge som EU har besluttet for at aflaste Italien og Grækenland. Tabellen er fra 30. maj i år. Jeg har kun kopieret en del af oversigten med bl.a. de tre baltiske lande og Danmark.

Yderst til højre ses det antal flygtninge som landet er tildelt, og i de to midterste kolonner hvor mange der indtil 1. juni reelt var ankommet fra henholdsvis Italien og Grækenland. Det ses at Letland har modtaget 308 ud af de tildelte 481, så de vil givetvis nå at modtage alle inden for den afmålte 2 års periode. Faktisk viser rapporten at Malta, Irland og Finland er de bedste til at opfylde aftalen, men derefter kommer Letland med 64%. De andre baltiske lande ligger også pænt med Litauen 42% og Estland 40%. Så de baltiske lande (og specielt Letland) har handlet eksemplarisk ud fra det vedtagne i EU.

I rapporten fra EU fra 13-6-2017 er der hovedsagelig 4 lande der skal "tales med": Tjekkiet, Ungarn, Polen og Østrig. De andre opfylder deres forpligtelse om end i et for langsomt tempo.

Når Danmark kun er angivet med en streg skyldes det vort forbehold omkring asylområdet, som gør at vi står uden for ordningen. (men dog har tiltrådt Dublinforordningen om at første land skal registrere, og allerede registrerede skal

returneres til ankomstlandet).

Til gengæld findes der også en fordeling af flygtninge fra forskellige lejre i verden og det styres af UNHCR. Her har Danmark tidligere påtaget sig en forpligtelse på 1000 personer over 2 år fra Libanon og Uganda, men her er vi nået op på knap halvdelen og pt er vi stoppet med at tage flere. Her har Letland til sammenligning forpligtet sig til at tage 50 men er kun nået op på at modtage 10. Begrundelsen for midlertidig at stoppe for disse kvoteflygtninge til Danmark er det store antal som uden fortilfælde kom vandrende ad motorvejen.

Når flygtningene ankommer til Letland bliver de straks placeret i modtagecenteret Mucenieki. Her er nogle boligblokke blevet klargjort. Sagerne bliver behandlet i løbet af ca. 3 mdr. og det ender oftest med enten flygtningestatus (efter Geneve konventionen) eller alternativ status (efter EU regler) hvis man forventer at situationen ændrer sig i det land man er flygtet fra, og denne alternativ status skal fornyes hvert år. De fleste fra Syrien ender i denne kategori.
I marts havde 10 ansøgere fået asyl og 151 havde fået tildelt alternativ beskyttelsesstatus som er gyldig et år.

I april skriver det lettiske TV LSM om flygtningecenteret Mucenieki:
Lokalbefolkningen synes godt om de nye faciliteter som er etableret i Mucenieki, men de er lidt på vagt over for flygtningene. Asylcenteret har eksisteret i 20 år men er først for nylig kommet i mediernes søgelys. Lejlighederne er beregnet til både flygtninge og letter.
Men eneste sted de lokale møder flygtningene er på en miserabel sportsplads. De regner med at søge Norge om penge til en ny og bedre sportsplads. De lokale er også godt tilfredse med at de ser politiet mere end hidtil, selv om de ikke oplever problemer og næsten ikke mærker de nye beboere.

Der er dog et stort problem i forbindelse med disse tildelinger til forskellige europæiske lande: De fleste af de perso-

ner som har fået tildelt en form for opholdstilladelse flytter til andre mere velhavende EU-lande.
Ingen fra Mellemøsten har ønsket de baltiske lande, da de regnes for nogle af EU´s fattigste lande. En syrer angiver f.eks. Tyskland og Holland som de foretrukne. Men de var tvunget til at melde sig til fordelingsprogrammet hos de græske myndigheder, da grænserne fra Grækenland blev lukket for transport videre op i Europa til bl.a. Tyskland.

Derfor er mange fra Syrien, som har fået bevilget flygtningestatus i Letland rejst til Tyskland. Nogle af dem siger at forholdene i de tyske lejre er bedre end i Letland og Litauen. De vil dog blive sendt tilbage når deres sag skal behandles, da man kun kan søge om asyl i ét land inden for EU. Mere end halvdelen af dem der er blevet accepteret som flygtning i Letland er rejst.
En kurder Tarik med kone og 7 børn fra Irak rejste til Tyskland for at søge arbejde, men blev sendt tilbage da han kun har lov at arbejde i Letland. Han har herefter søgt en del fastfood restauranter om arbejde, men har ikke fået det, da han ikke taler lettisk. Da han meget snart har været i Letland i et år bortfalder al understøttelse så han forbereder sig på at sove på gaden.

En leder af et NGO Sandra Zalcmane udtalte til TV at regeringen må beslutte om de ønsker at integrere disse flygtninge eller blot lade dem være i landet og klare sig selv. Hvis man ønsker at integrere dem skal de have lov at bo i modtagelsescenteret Mucenieki i mere end 3 mdr og de skal have flere midler til rådighed samt hjælp til at finde et sted at bo samt hjælp til at få sprogundervisning.
En Fakta udsendelse i lettisk TV har undersøgt et center i

Riga, som skal hjælpe flygtninge med at finde bolig, arbejde og uddannelse og det har ført til meget kritik.
Ingen på centeret taler engelsk eller andre verdenssprog og mange flygtninge er ikke blevet gjort bekendt med centerets eksistens. De ansatte kan ikke forklare hvad deres opgaver er, eller hvad de hidtil har udrettet.
Kostpengene i Letland er små blandt andet fordi pensioner og lønninger for mange letter er lave. I Estland tildeler de til gengæld gratis bolig i 2 år og højere understøttelse og det får tilsyneladende flygtningene til at blive.

Regeringen ønsker ifølge nylige beslutninger at integrere flygtningene og er godt klar over at de vil være nødt til at forbedre forholdene både angående understøttelse men også hjælp til f.eks. af finde bolig, job og sprogundervisning. Der er stadig mange som bor hos frivillige. I løbet af det første år havde kun 4 fundet arbejde.
Staten er dog ved at løse nogle af problemerne: Hjælp til indskud ved leje af lejlighed. En ny lov så flygtninge og lettiske borgere som modtager en minimal understøttelse fra staten ikke mister det hele straks de får et arbejde.
På papiret vil regeringen i alle tilfælde tage hånd om undervisning til børn, hjælp til jobsøgning, et virksom informationscenter for flygtninge, hjælp til at finde bolig, religiøse samfund og frivillige der yder støtte.

Letland har ønsket familier med en uddannelse og med mindst et fremmedsprog og det er stort set opfyldt.
Eksempler på uddannelse og sprog hos flygtningene: lærer, skrædder, apoteker, kok, fabriksarbejder, musiklærer, kommunal embedsmand, sygeplejerske, metalarbejder og de taler hovedsagelig arabisk, engelsk og Kurmanji samt russisk.

FN´s verdensmål 16: Fred, Retfærdighed og stærke institutioner

Erik Dam

Koklefestival på Amager

Mød op! Støt Foreningen!
Foreningen Danmark-Letland har i samarbejde med CPH World Music Festival et stort musikarrangement på Amager Kulturpunkt den 9.-10. september.
Vi opfordrer alle vore medlemmer til at lægge vejen forbi mellem kl. 14.00- 21.00 lørdag og 14.00 -18.00 søndag på Øresundsvej 6, 2300 Kbh. S
Anita Vizina Nielsen, fra bestyrelsen, har organiseret koklespillere fra Estland, Letland, Litauen, Finland, Rusland og Hviderusland til at komme. Desuden vil der være boder med lettisk håndværk, lettisk mad, lettisk øl og et hjørne med oplysninger om Letland.

Hilsen Foreningen Danmark-Letland

Gruppen Lileya fra Hviderusland

Foreningen Danmark-Letlands formand har modtaget nedenstående invitation til medlemmerne:

Komiteen for Udlandsforeningers Kulturelle Samvirke
Confédération Culturelle des Sociétés Étrangères
Cultural Confederation of Foreign Societies

Hermed har vi fornøjelsen at udsende invitation til K.U.K.S. International Gala Festival of National Fare på Københavns Rådhus fredag den 27. oktober 2017 kl. 19.30.
Traditionen tro, vil aftenen byde på en righoldig variation af mad og drikke fra alle dele af verden, underholdning i topklasse, lotteri og muligheden for at møde alverdens mennesker.
Københavns Rådhus stiller endnu engang deres prægtige Rådhushal til vores disposition, og vi forventer at kunne fylde salen med masser af glade og fornøjelige mennesker.
Jeres forenings medlemmer er naturligvis selvskrevne til at deltage i denne store galla fest, og de er velkommen til at invitere gæster med.

Bestillinger på adgangskort sendt til os inden 10. juli 2017, vil være særlig favorable, 100 kr. pr. adgangskort. Efter den 11. juli 2017 vil det stadig være muligt at få adgangskort, men prisen vil være 125 kr.
Bestilling foretages ved henvendelse til foreningens formand Kirsten Gjaldbæk på mailadressen:
kirsten.gjaldbaek@gmail.com.
Beløbet indbetales på foreningens konto, se nummeret bagest i bladet.
Da vi skal videresende beløbet senest den 10.juli, opfordrer vi til, at man registrerer sig og betaler så tidligt som muligt, hvis man kun vil betale 100 kr pr deltager. Senere bestillinger skal være mig i hænde senest 20.september og samtidig skal der være indbetalt på vores konto.

Kirsten Gjaldbæk

Bestyrelsen

	Kirsten Gjaldbæk Kongstedvej 12 2700 Brønshøj Formand	tlf. 3871 1825 kirsten.gjaldbaek@gmail.com
	Niels Bendix Knudsen Lille Havelsevej 86 3310 Ølsted Næstformand	mobil 40312345 nbendix@mail.dk
	Aase Lundbye Gustav Esmanns Allé 6 2860 Søborg Kasserer	mobil 2532 0470 aaselundbye@gmail.com
	Lis Nielsen Rosenlundsvej 8 3650 Ølstykke Redaktør	mobil 23444179 lis.hazel.nielsen@skolekom.dk
	Anita Vizina Nielsen Lyngborghave 32 2.TV 3460 Birkerød Næstformand	dk. tlf. 4031 4959 jvizinanielsen@newmail.dk lettisk tlf. 371 29326966
	Anda Dyrlund-Parbst Horserød byvej 3 3000 Helsingør Webmaster	tlf. 2016 0963 anda.zarane@gmail.com
	Peter Fjerring Frederik VI`s Allè 6,1th 2000 Frederiksberg Bestyrelsesmedlem	mobil 2025 1783 peterfjerring@hotmail.com
	Holger Pyndt Degnemose Allé 41 2700 Brønshøj Suppleant	tlf. 4043 4603 holger.pyndt@gmail.com
	Anne Mette Johannsen Suppleant	amj2002@ofir.dk

Foreningen....

Foreningen Danmark-Letlands medlemsblad udsendes til alle medlemmer.
Indlæg og udklip er meget velkomne og sendes til redaktør Lis Nielsen (lis.hazel.nielsen@skolekom.dk). Vi kan ikke love at bringe alle indlæg, ligesom vi forbeholder os ret til at redigere i det indsendte. Vi ser gerne at artikler på engelsk eller lettisk er oversat når vi modtager dem.
Foreningen Danmark-Letland er stiftet i august 1992 i København af en kreds af private personer med interesse for Letland.
Formålet med foreningen er:
På alle måder at styrke og udvikle venskab mellem det lettiske og danske folk, samt oplyse om Letland.
Som medlem af foreningen kan optages enkeltpersoner, husstande, foreninger, virksomheder, kommuner, menigheder, organisationer mv. med interesse for dansk-lettiske relationer.
Foreningen er landsdækkende. De fleste arrangementer finder sted i Københavnsområdet, men der opfordres til lokalt arbejde også andre steder i landet. Hos Fremad Rejser, Vesterbrogade 37, 1620 København V tlf.: 33 22 04 04, får medlemmer af Foreningen Danmark-Letland rabat på rejser til Letland.
Indmeldelse i Foreningen Danmark-Letland sker ved henvendelse/indbetaling til kasserer Aase Lundbye.
Foreningens girokonto er: 07 736 54.
Bankoverførsel via netbank sker til:

Danske Bank, reg. 1551, konto 000 0773 654

Årskontingent:

Enkeltpersoner	250 kr.
Husstande	350 kr.
Unge under 26 og pensionister	175 kr.
Organisationer m.m.	550 kr.

Nyttige adresser

Letlands Ambassade i Danmark,
Rosbæksvej 17, 2100 København Ø
Tlf. 3927 6000
embassy.denmark@mfa.gov.lv
www.am.gov.lv/copenhagen
Ambassadør: Kaspars Ozoliņš
Ambassadørens sekretær Kristine Tolokonnikova
Tredje sekretær: Linda Kucina
House Manager: Kaspars Judzis

Den Danske Ambassade i Letland,
Pils iela 11, Lv-1863 Riga, Latvia
Tlf. +371 6722 6210
rixamb@um.dk, www.ambriga.um.dk/da
Ambassadør: Hans Brask
hanbra@um.dk
Konsul/Attaché:
+371 6722 6210 ext. 16 /mob. +371 2612 1002

Det Danske Kulturinstitut i Riga,
Mūkusalas iela 3, Riga, LV-1423, Letland
Tlf.+371 728 99 94
Tlf.+371 728 82 21
mailto: dki@dki.lv
Leder: Simon Drewsen Holmberg.

Det Danske Kulturinstitut i København
Vartov, Farvergade 27 L, 2. sal, 1463 Kbh K
Leder Michael Mørch.

Foreningens hjemmeside: www.danmark-letland.dk
Webmaster: Anda Dyrlund-Parbst
Kode til at se seneste numre af bladet: vairalat

KALENDER for 2017

23. august kl. 17.00	Foreningens 25 års jubilæum på Den Lettiske Ambassade var annonceret i forrige nummer. Ambassaden har udsendt særskilt invitation. Håber du deltog.
9.sep. kl. 14.00-21.00 og 10.sep. kl. 14.00-18.00	Koklefestival lørdag og søndag i samarbejde med CPH World Music Festival. Koklemusikere og sangere fra Finland, Litauen, Letland, Hviderusland og Rusland mødes på Amager Kulturpunkt, Øresundsvej 6 KBH. se side 98
27. okt. 19.30	Kuks Gallafest på Københavns Rådhus se side 99 Husk sidste tilmelding 20.sept.
18. nov.	18. Novemberfest i Kilden Brøndbyøster. Invitation udsendes senere på mail til dem der har opgivet en mail.
18. nov.	Møde ved monumentet. Oplysning om tidspunkt kan fås på den lettiske Ambassade

Dette nummer af bladet er ikke tænkt som et rent historisk jubilæumsskrift, da der tidligere er udsendt et sådant både efter 10 år og efter 20 år. For at markere jubilæet blev det besluttet at kriteriet for denne specialudgave skulle være at det var fuldt ud i farver og gerne med udvidet sidetal.

Deadline for næste nummer er 1. dec. 2017

Gæstehuset, hvor man kan leje sig ind om sommeren hos Bent Gammelgaard, læs mere på side 62